

ZPRÁVY KVM

(ZPRÁVY SLUKO) Olomouc

VYDÁVÁ

KRAJSKÉ VLASTIVĚDNÉ MUSEUM V OLOMOUCI

Červenec 1956

Zvláštní číslo

muji č. 61-62

K OPAVSKÉMU SJEZDU

Pracovníci KVM v Olomouci se letos připravovali hlouběji na celostátní sjezd musejních pracovníků. V minulých číslech našich Zpráv KVM uveřejnili řadu článků, o nichž se domnívají, že by mohly posloužit jako cenný materiál pro diskusi na opavském sjezdu. Články našly odezvu i na ministerstvu kultury i v Kabinetě pro musejní práci v Praze. Proto jsme se rozhodli pořídit výběr z těchto článků a předložit je ve zvláštním čísle našich Zpráv KVM. Budeme rádi, jestliže pomohou našim musejníkům při jejich práci. Za každou připomínku budeme velmi vděční.

Před opavským sjezdem

SP 25-27

Na ústředním semináři ministerstva kultury ve dnech 29. a 30. března t. r. se začalo hovořit do hloubky o různých otázkách musejní práce a mezi jiným se ukázalo, že je nejvyšší čas prodiskutovat na př. základní otázky musejní metodologie a terminologie, neboť se nám často stává, že mluvíme o týchž věcech různými pojmy, což vcelku naši práci nejen neprospívá, ale máte a někdy dokonce vede k protichůdným závěrům. Výsledky pak nejsou přirozeně úměrné dnešním požadavkům na musejnictví kladeným.

V červenci se sejde v Opavě celostátní musejní sjezd. Svaz českých muzeí už rozeslal krajským muzeím these 4 hlavních sjezdových referátů s tím, aby byly na krajských aktivech prodiskutovány a výsledky tohoto pojednání aby byly Svazu oznámeny do 20. května t. r.

To obojí je neklamným znakem, že je letos vážné úsilí připravit a prohloubit práci musejního sjezdu tak, aby výsledky jednání byly úspěšnější než v letech minulých. Je tedy třeba, aby všichni musejníci se už nyní důkladně na sjezd připravovali. Proto i my se chceme sjezdem zabývat letos důkladněji, jak jsme to slíbili už v minulých Zprávách KVM, abychom tak přispěli ke zdatu společného díla. Otvíráme na našich stránkách předsjezdovou diskusi a uvítáme každý hlas, o kterém se budeme domnívat, že pomůže promýšlet musejní práci a bude znamenat pomoc sjezdovému jednání.

Stojíme na prahu první musejní pětiletky a vidíme, že i náš Svaz, když připravuje sjezd, zamýšlí vést práci tak, aby se prospělo všem muzeím, a to je tedy prakticky a především zdrcující většině malých a středních muzeí. Právě proto je třeba, aby sjezd dostal ráz co nejintenzivnější pracovní. V přítomné době stojí před námi jako nejnaléhavější úkol budování nových expozic. Nové expozice však nemohou vzniknout bez hluboké theoretické a metodologické přípravy. Leckdy to však vypadá, jako by se přemnoží naši musejníci báli theoretické práce a ulpívali na čirém praktikismu, který pak vede k impro-

visací a tápání. Jako na žádném poli, tak ani v musejnictví nelze odtrhovat praxi od teorie.

Je správné, že Svaz muzeí připravil už nyní základní these pro sjezdové jednání. Otázka však je, zdali these tak, jak jsou navrhovány, jsou dostatečně promyšleny i jako referáty jednotlivé i jako celek. Soudíme, že je třeba se na ně kriticky podívat právě s toho hlediska, čemu a komu mají posloužit. Po jejich prostudování jsme nabyli bohužel přesvědčení, že kdyby mělo zůstat na tom, co se navrhuje, znamenalo by to po starém způsobu mluvit a jednat povšečně o mnohých věcech, aniž bychom se dostali do hloubky. Je jasné, že takový velký sjezd není schopen projednávat důležité otázky způsobem seminářů, na druhé straně však tím, že by valná část sjezdového času byla věnována práci v kroužcích, stal by se sjezd něčím víc než společenskou a slavnostní záležitostí, ale i více než jen aktivem. Práci v kroužcích je však třeba důkladně připravit už tím, že základní referáty budou vycházet z toho, co nyní potřebujeme a současně, co lze na sjezdu úspěšně zvládnout. Vždyť sjezd má pomoci, jak jsme už výše řekli, především muzeím vlastivědným a jejich pracovníkům, ale má dát také Svazu a ministerstvu kultury (odbor muzeí), potřebné podklady pro účinná opatření v našem musejnictví. Je třeba, aby se na musejních sjezdech přestalo mluvit o tom, co by se mělo dělat a přejít k tomu, jak by se to mělo dělat.

Podíváme-li se nyní na navrhované sjezdové these, vypadá to takto:

Po našem soudu referát č. 2 (*Preparace a konservace musejního materiálu*) by neměl být na sjezdu projednáván. Nepřinesl by totiž nic nového. Že se preparovat a konservovat má a musí, to každý musejník ví. Ale jak to dělat, jaké jsou nové techniky pro záchranu musejního materiálu, jak se s nimi pracuje, to je thema pro důkladné školení, nikoli pro sjezdový referát. Ten by mohl v nejlepším případě stanovit požadavky na preparační a konservační materiál, ale především základní požadavek: *vybudování a zabezpečení konservačních a preparátorských dílen při krajských vlastivědných muzeích*. S hlediska celostátního jen tento postup zaručuje jak kvalitu, tak ekonomičnost konservátorské a preparátorské práce ve vlastivědných muzeích. Tento požadavek by se měl zahrnout do referátu jiného, jak navrhujeme v závěru tohoto článku.

Dále referát č. 4 (*Příležitostné výstavy v muzeích*) bylo by dobré projednat nikoli izolovaně, ale v souvislosti s referáty č. 1 (*Příprava k vybudování exposic vlastivědného musea*) a č. 3 (*Osvětové využití musejních exposic a výstav*). K tomu nás vede to poznání, že methodická příprava výstav je v podstatě stejná jako methodická příprava exposic. Nad to obě věci spolu úzce souvisejí. V poslední době se toho ukázaly názorné příklady. Výstavy pořádané loni k 10. výročí osvobození nám přinesly cenný materiál pro oddělení výstavby socialismu. Letošní výstavy k 35. výročí založení KSČ nám umožní doplnit předcházející materiál k historii socialismu nejen pro období od r. 1945, ale i pro období růstu vrcholného kapitalismu a zachytí speciálně ekonomickou a politickou problematiku 20 let ČSR a dobu okupace a tak se ukáže i vedoucí úloha strany v tomto období. A podobně tomu bude i při promyšleném budování příprav jiných výstav, na př. s přírodovědnými tematy. Pořádat výstavy tohoto druhu a k nim opatřovat materiál nový nebo zhodnotit materiál ze studijních sbírek, bezprostředně souvisí s hlavním úkolem tohoto období musejní práce, s budováním exposic. Nám tak pomohly na př. loni výstavy „10 let budování Olomouckého kraje“, „10 let od osvobození Olomouckého kraje“ a letošní „35 let KSČ“, ale i v minulých letech takové výstavy jako „500 let zemědělství Olomouckého kraje“, „Archeologie a národopis“, „Lidové umění na Hané“ a jiné.

Pokud pak jde o osvětové využití takových výstav, stýká se tato otázka s otázkou osvětového využití musejních exposic.

Tím se ukazuje, že podstatným a hlavním problémem dnešního musejnictví je otázka budování exposic.

Dnešní exposice je velmi vážným problémem ideologickým, vědeckým a methodologickým. Žádat, aby jej úspěšně zvládli pracovníci okresních vlastivědných muzeí a jejich poboček, by bylo nereálné, přímo nemožné. A přece je třeba jim dát co možná nejvíc poučení, jak tuto práci vykonat. A proto tomuto tematy je třeba věnovat nejvíc pozornosti na musejním sjezdu. Ale nejde jen o poučení. Jde o pomoc. Z toho, co je výše

pověděno vyplývá, že bez účinné pomoci krajských vlastivědných muzeí se nepodaří kvalitně vybudovat expozice okresních vlastivědných muzeí a jejich poboček. I bude tedy třeba, aby se sjezd zabýval otázkami muzejní sítě, stanovením typů jednotlivých muzeí a otázkou skutečného vybudování krajských vlastivědných muzeí jako regionálních vědeckých ústavů, krajských dokumentačních středisek a významných methodických pomocníků pro vlastivědná musea v kraji.

Po tomto velmi stručném rozboru situace na základě předložených thesů vyplývají tyto návrhy na program opavského sjezdu:

1. Věnovat co nejvíce času otázce budování expozic vlastivědných muzeí a v tom smyslu methodicky prohloubit základní referát o této otázce.

2. Otázku osvětového využití muzeí, expozic a výstav probrat především ve vztahu k účelu budování expozic.

3. Stanovit základní zásady při budování jednotné sítě muzeí a vycházet z požadavku, že pro ozdravení našeho muzejnictví je třeba řádně vybudovat především Krajská vlastivědná musea jako regionální vědecké ústavy a jako krajská dokumentační a methodická střediska pro muzejní práci v krajích a v souvislosti s tím projednat otázky regionální vědecké práce a systemisace v krajských muzeích, neboť honorování práce vědeckých pracovníků v krajských muzeích je v hrubém nepoměru k honorování práce na jiných vědeckých pracovištích a ve státních muzeích pracujících na stejných úkolech.

4. Práci v kroužcích věnovat alespoň 1 celý den.

5. Po připomínkách k navrhovaným referátům pro opavský sjezd muzejní rada Svazu českých muzeí projedná jejich výsledky z tisku i z krajských muzejních aktivů a pověří vypracováním základních referátů schopné pracovníky a určí i vedoucí pracovníky kroužků, kterým budou dány všechny prodiskutované materiály a připomínky k nim tak, aby tito ovládali celkovou problematiku a neutopili se při řízení kroužků v detailech bez zření k celku.

6. Projednat za účasti zodpovědného pracovníka min. kultury publikační možnosti regionálně vědeckých a popularisujících prací jako další a velmi potřebné využití vědecké práce našich muzeí.

V příštím čísle našich Zpráv KVM přineseme další příspěvky k chystanému sjezdu v Opavě a také výsledek projednávání referátů muzejního sjezdu z našeho krajského aktivu, který se v Olomouci koná 26. IV. t. r.

Na závěr žádáme muzejní pracovníky, aby se zúčastnili na stránkách našich Zpráv projednávání sjezdového programu. Bude to jistě k prospěchu sjezdového jednání a tedy k prospěchu úspěšné práce našich vlastivědných muzeí.

Jar. Kanyza

Projektová dokumentace pro budování muzejních expozic

(K methodice přípravy muzejních expozic ¹⁾

SP-32

Hlavní formou osvětové práce muzeí jsou expozice a na jejich základě prováděná masová práce. Pomocí expozice musea plní nebo mají plnit hlavní část svých významných politicko-výchovných úkolů a účinnost této jejich práce je proto přímo závislá na ideologické i vědecké úrovni expozic. Muzejní expozice kromě toho znamenají, zvláště ve větších

¹⁾ Jednou z hlavních otázek, které mají být řešeny na letošním muzejním sjezdu, je methodika přípravy expozic. Je to problém beze vší pochyby velmi významný, protože výstavba nových expozic je jedním z hlavních problémů našeho muzejnictví v dnešní době. K rozpracování otázek, které s tím souvisí, se však podle mého názoru nepřistupuje s dostatečnou vážností. V praxi není zdaleka překonána při budování expozic „methoda“ improvisace. V theorii nepřekračuje jejich zpracování pověštině (pokud je vůbec o jejich theoretickém zpracování možno mluvit). Ráz povrchního, všeobecného výkladu, opakuje stále věci dávno známé. Pokud je možno soudit z materiálu, který nám Svaz muzeí poslal k posouzení, nevymyká se z tohoto povšechného rázu referátů, řešících všechno a nic, ani jeden z hlavních referátů, který těmto otázkám má být věnován na letošním muzejním sjezdu. Tak stále nejlépeším zpracováním těchto otázek zůstává Michajlovská (Organizácia a technika muzeálného výstavnictva, Osv. ústredie, Bratislava 1952). Naše řešení vychází především z ní a ze zkušeností, které jsme s uplatňováním těchto zásad dosud získali.

museích, středně velkou až velkou investici. Náklady na jejich budování dosahují desetitisícových částek i v malých okresních museích, v krajských a jiných velkých museích dosahují částek statisícových, ba někdy až milionových. Mělo by proto být samozřejmé, že při jejich přípravě nelze připustit improvisaci a že i zde, tak jak je tomu ve všech oblastech našeho života, musí nastoupit plánování, které přesně promyšleným, methodickým postupem zajistí jak maximální ideologickou a vědeckou úroveň expozice, tak i nejvyšší hospodárnost, pokud jde o finanční, materiálové i kádrové prostředky.

Politická (což v sobě zahrnuje konec konců ideologickou i vědeckou stránku!) účinnost expozice je dána jejím zaměřením, vyšším nebo nižším stupněm toho, jak je celá expozice proniknuta jasnou stranickostí, jak je zaostřena k cíli, jehož chceme dosáhnout. Znamená to přesné uvědomění si tohoto cíle, účelu expozice a budování celé expozice pod jeho zorným úhlem. Z toho pak vyplývá jasný požadavek budovat expozice komplexně, s hlediska celku, stanovit si jasně cíl a zaměření expozice a od něho přejít k propracování obsahu, k methodě a prostředkům, jimiž tohoto cíle bude dosaženo s maximální účinností. Každý, kdo chce tímto způsobem postupovat, musí, ať si je toho vědom nebo ne, projít všemi stupni přípravy, jak je doleji rozvádím. Přesně vytyčit tento postup a uvědoměle se jím řídit neznamena proto žádnou ztrátu času, nýbrž naopak jeho úsporu. Nepotřebuje ovšem takto postupovat ten, kdo považuje za ideální methodu improvisaci, kdo chce slepovat expozici z jednotlivých částí, budovaných nezávisle na sobě a bez jasného stanovení cíle a obsahu celé expozice. Takový postup je však jednou z hlavních příčin neuspokojivé úrovně expozice, snižuje její politickou účinnost a je proto po mém soudu zásadně nepřijatelný.

Vypracování jednotlivých stupňů přípravy expozice je nezbytné ještě s jednoho hlediska. Je potřeba odstranit improvisaci i v tom smyslu, aby výsledek nebyl závislý na dobré nebo špatné práci jediného pracovníka. V průběhu práce je nutno zpracování podrobit několika kolektivní kontrole a ověření jak odbornými, tak politickými pracovníky a institucemi. To umožní jak v negativním smyslu odstranit případné závady, tak pozitivně podstatně zvýšit kvalitu budované expozice. Jen tak odstraníme diletantismus v musejní práci a pozvedneme ji na vyšší úroveň.

Z toho, co bylo řečeno, vyplývá nejdůležitější methodické pravidlo pro budování expozice: budovat expozice komplexně, postupovat důsledně od celku k částem a k jednotlivostem. V praxi to znamená udělat si nejdříve naprosto jasno o celé expozici musea a teprve potom začít budovat jednotlivé části. Vybudovat expozici musea je zpravidla úkol dlouhodobý, který je nutno rozpočíst na řadu let. Má-li nám vzniknout přesto jednotná a jednolitá expozice, proniknutá jediným duchem a zaměřená k jedinému cíli, musíme nezbytně postupovat podle přesného plánu a důsledně se přidržet jednotlivých stupňů přípravy.

Při stanovení stupňů přípravy, v němž se více nebo méně liším od dosud používané terminologie a při němž dávám jednotlivým stupňům poněkud odlišný význam²⁾, mi pomohly směrnice pro projektovou dokumentaci investiční výstavby. Přes samozřejmou odlišnost, vyplývající z rozdílnosti práce, principální odlišnosti tu po mém soudu není. Výstavba expozice není v zásadě nic jiného než investice, i když zvláštního obsahu a zaměření. Stejně jako každá stavba prochází dvěma základními stadii: ideovým tvůrčím procesem, jehož výsledkem je projekt, a pak zhmotněním tohoto projektu, jeho přenesením do materiálu. Je přirozené, že při musejní expozici, která je současně a v první řadě dílem

²⁾ V musejní praxi není dosud ustálena terminologie ani methodická náplň stupňů přípravy expozic. Dříve se používalo termínů „libreto“ a „scénář“, což jsou na první pohled termíny musejní práci cizí a nevhodné. Značná část sovětských materiálů a našich, které z nich vycházejí, používá dvoustupňové přípravy a stupně označuje termíny „thematický plán“ a „thematicko-expoziční plán“, z nichž první slučuje náš stupeň první, druhý a částečně třetí, druhý pak náš stupeň čtvrtý a částečně třetí. Pro opravdu plánovitou přípravu expozice považuji a ověřil jsem si v praxi toto schema za nedostačující. Nejdál je v této věci podle mého názoru Michajlovská, která používá termínů „thematická struktura“ (slučuje náš stupeň první a druhý), „thematický plán“ (obsahuje část našeho stupně třetího), „instalační plán“ (obsahuje druhou část našeho třetího stupně) a teprve za tyto stupně dává architektonické a výtvarné zpracování jako stupeň poslední. Pokládám toto členění za dosud nejšťastnější a i terminologii za nejpodařenější i když i ono vyžaduje jistého doplnění a zpřesnění (na jedné straně je nedostačující, na druhé zbytečně podrobné). Vycházím však z něho a v podstatě zachovávám i jím zavedenou terminologii.

vědeckým, zdůrazňujeme onu část, vědecký tvůrčí proces, a podstatně méně rozvádíme předpisy pro vlastní výrobu expozice. Zdá se mi však rozumné využít zkušeností z projektování investiční výstavby také proto, že jsou výsledkem velmi dlouhého vývoje a ověřují se v praxi daleko více, než je to možno v musejní práci samé.³⁾

1. **Ideový návrh** obsahuje jako hlavní náplň **cíl, účel, zaměření** expozice, čeho chceme expozicí dosáhnout. V musejní theorii obdoba není (Michajlovská jeho obsah zahrnuje do thematické struktury), v musejní praxi by se určitě našly hojné příklady. Ideový návrh je velmi důležitý dokument, obsahuje základní směrnice o budování expozice, udává ideologický i methodický postup. Řeší i základní hospodářské otázky. Do jisté míry připomíná jiný stupeň plánovací a projekční práce — „generální plán“.

Obsahuje:

a) účel, cíl, zaměření expozice. Při tom je nutno vycházet z rozboru situace, podmínek a potřeb nejen musea samého, nýbrž — a především — celé jeho sběrné oblasti;

b) charakteristiku celé expozice, v hrubých rysech její obsah, které části, oddělení⁴⁾ bude expozice obsahovat a jaká bude jejich náplň;

c) umístění jednotlivých hlavních částí expozice, základní prostorové rozvržení;

d) podle potřeby hlavní zásady techniky provedení expozice (zvl. určují-li finanční efekt);

e) celkový náklad (odhadem, podle výměry a hrubé částky, počítané na 1 m² plochy) a způsob, jakým bude tento náklad opatřen;

f) organizační směrnice,

g) časový plán.

2. **Thematická struktura** obsahuje jako hlavní náplň podrobnější **obsah expozice a její strukturu** (utřídění obsahu, kompozici, stavbu, vymezení vztahu jednotlivých částí, proporce). Obě tato hlediska, obsah a struktura, jsou stejně významná, dokonce je možno říci, že na tomto stupni přípravy je struktura důležitější, protože v ní se nejlip obráží politické zaměření expozice. Thematická struktura určuje themata, která bude expo-

³⁾ Předpisy vládního výboru pro výstavbu o sestavování projektové a rozpočtové dokumentace pro průmyslovou, bytovou a občanskou výstavbu (z 17. VIII. 1953): „Projektová a rozpočtová dokumentace musí být zpracována komplexně... Investiční úkol je dokumentem, který obsahuje a vymezuje investiční záměr a osvědčuje po jeho schválení, že zamýšlená výstavba je v souladu s perspektivním plánem rozvoje národního hospodářství... Investiční úkol u drobných investic lze omezit na stručnou charakteristiku a účel plánované investice, zdůvodnění její nezbytnosti a naléhavosti, určení jejího umístění, orientační údaje o investičním nákladu... Účelem úvodního projektu je prokázat komplexním řešením základních otázek technickou možnost a hospodářskou účelnost výstavby na daném místě a v navržených lhůtách, zabezpečit správný výběr staveniště... Úvodní projekt musí obsahovat všechny dokumenty a údaje, které jsou nezbytné k zdůvodnění všech základních technických řešení u navrhovaných objektů, určení hodnoty a technicko-hospodářských ukazatelů výstavby... Technický projekt řeší komplexně a s konečnou platností základní technické otázky plánované výstavby, stanoví její hospodářsko-technické ukazatele, časový plán, organizaci výstavby a její pořizovací ceny... **Prováděcí výkresy** se vypracovávají jako: a) celkové výkresy (půdorysy a řezy), na nichž je vyznačeno rozmístění strojního zařízení, části budov, staveb a konstrukcí, jejich vzájemná vazba, jakož i rozměrové obrysy; b) podrobné výkresy, na kterých jsou vyznačeny rozměry všech dílců nebo prvků budov nebo staveb, jejich spojení, průřezy konstrukčních prvků a specifikace... **Prováděcí výkresy** musí obsahovat: a) stavební výkresy půdorysů, řezů a fasád, b) podrobné výkresy konstrukcí a architektonické (detaily), c) výkresy konstrukcí, d) výkresy budov, na nichž musí být vyznačeno konečné rozmístění... strojního vybavení, rozvody a komunikace, jakož i konstrukce zařízení, spojených se strojním vybavením, e) výkresy na speciální druhy prací se specifikacemi strojního vybavení a materiálu, f) výkresy rozvodů pro zásobování energií, pro elektrické osvětlení a pro slaboproudé hospodářství. (Náplň prováděcích výkresů jsem zde uvedl podrobněji, protože se neliší prakticky v ničem od posledního stupně projektové přípravy musejní expozice.)

⁴⁾ V musejní praxi ani v musejní theorii není dosud ustálena jednotná terminologie pro obsahové a prostorové jednotky expozice. Tím vzniká řada nepřesností při výkladu. Doporučuji přidržet se této terminologie, (které také dále užívám):

Obsahové jednotky expozice:

a) **oddělení** (rusky *otděl*) pro nejvyšší části expozice. Ve vlastivědných museích to budou většinou jenom oddělení přírody, historie a výstavby socialismu. Je-li třeba dalšího dělení na této nejvyšší úrovni, doporučuji používat termínu „*oddíl*“ (rusky *razdel*). Na př. ve větších vlastivědných museích oddíl historie, feudalismu, kapitalismu, prehistorie.

b) **thema** (rusky stejně) obsahuje uzavřenou, prakticky samostatnou část oddělení. Na př. v rámci historie feudalismu thema „husitská revoluce“. Někdy vzniká nutnost dalšího

sice obsahovat a jejich vzájemný poměr a vztah, jejich váhu v rámci celé expozice a oddělení. V hrubých rysech ukazuje také obsah temat výpočtem jednotlivých problémů a otázek. Zatím co však seznam a proporce temat jsou závazné, seznam jednotlivých problémů a otázek slouží spíše jako orientační vodítko pro další zpracování a při tomto dalším zpracování je upřesňován a doplňován. Ve srovnání s literární prací odpovídá tematická struktura podrobně osnově knihy. Tematická struktura neobsahuje žádné texty, její formulace jsou jenom pracovními názvy temat a problémů. V zásadě neobsahuje také údaje o exponátech, mohou však do ní být zařazeny poznámky o nejdůležitějších, hlavních exponátech, pokud tyto exponáty jsou už v tomto stadiu naprosto jednoznačně určitelné a zvláště tehdy, je-li třeba tyto exponáty opatřit nebo vyrobit. V souvislosti se strukturalisací expozice obsahuje tematická struktura nutně také podrobnější prostorové rozvržení, které jde na tomto stupni až po thema (s hlediska obsahového) a po koji (s hlediska prostorového). Zároveň podává tematická struktura hrubý cirkulační plán, zase jen v rámci výše uvedených obsahových i prostorových jednotek. Zvláště je třeba zdůraznit, že tematická struktura musí být vždy komponována do určitého konkrétního prostoru. Obsah expozice podává tematická struktura dvojitou formou: jednak soupisem temat a problémů a jednak pokyny o ideovém i obsahovém zaměření oddělení a oddílů. Také tematická struktura musí být vypracována pro celou expozici komplexně. Výjimku je možno připustit jen u značně samostatných oddělení. Tematická struktura obsahuje:

a) údaje o obsahovém, ideovém zaměření expozice, prostorových proporcích a pod., podle jednotlivých oddělení a oddílů. Tyto údaje tvoří úvod k soupisu temat a problémů jednotlivých oddělení a oddílů. V úvodu k celé tematické struktuře je třeba takto vymezit zaměření, obsah, proporce, prostorové umístění a pod., expozice jako celku;

b) struktura expozice — soupis temat a jejich umístění s vyjádřením jejich vzájemného vztahu a proporcí;

c) hrubý cirkulační plán;

d) soupis problémů a otázek;

e) prostorové rozmístění temat a cirkulační plán je nejvhodnější vyjádřit na půdorysném plánu expozice;

dělení na této úrovni: doporučuji používat označení „*podthema*“ (na př. thema „doprava“, zahrnuté do oddílu „*průmysl*“ oddělení „*socialistického hospodářství a kultury*“ se dělí na dvě *podthema*: „*železniční doprava*“, „*automobilová doprava*“).

c) *otázka nebo problém*, obsahuje nejnižší expoziční celek relativní samostatnosti a uzavřenosti (na př. „*poprava husitských studentů v Olomouci*“). Pokud je třeba dalšího dělení, doporučuji používat termínu „*dílčí otázka*“ nebo „*dílčí problém*“.

d) *exponát* — nejnižší expoziční jednotka, dále již obsahově nedělitelná. Termínu exponát tu používám v širším smyslu jako každé relativně samostatné expoziční jednotky (na př. exponátem v tomto smyslu je i text). Pro *prostorové jednotky expozice* doporučuji sjednotit se na této terminologii:

a) *sál* (každá samostatná místnost bez ohledu na rozsah),

b) *koje* (relativně samostatná část sálu, obsahující také obsahově uzavřený celek — termín není zrovna nejšťastnější, ale neznám lepšího. Rusky by zněl „*stěna*“, čehož se ovšem používá nerozlišeně i pro nižší jednotku, panel, a tím vznikají potíže a nepřesnosti při překládání),

c) *panel* — nejmenší prostorový expoziční celek, obsahující relativně uzavřenou obsahovou jednotku (rusky se používá termínu „*stěna*“). Zase to není nejvhodnější termín, protože jím pak musíme rozumět na př. i samostatnou vitrinu, pokud obsahuje relativně uzavřenou obsahovou jednotku, nebo i velký samostatně umístěný model a pod.,

d) *exponát* — nejnižší expoziční jednotka, dále obsahově nedělitelná. *Vztah mezi obsahovými a prostorovými expozičními jednotkami*:

exponát v obou významech se plně kryje,

u vyšších jednotek záleží na rozsahu expozice, zda je problém umístěn na jednotlivý panel, nebo zda je mu vyhrazena celá *koje*, nebo zda thema zaujímá *koji* nebo celý samostatný *sál*. Nejvyšší obsahová jednotka „*oddělení*“ však zásadně odpovídá prostorové jednotce „*sál*“ (nebo samozřejmě několik sálů), nedoporučuji vytvářet několik samostatných oddělení v jediném sále.

Označování expozičních jednotek:

I zde je třeba normalisace. Označujeme zásadně obsahové jednotky římskými a arabskými číslicemi a velkými a malými písmeny: oddělení — velká písmena A, B, (při dalším dělení zdvojení AA, AB),

thema — římská číslice I, II, (při dalším dělení přidat velké písmeno I A, I B),

problém — malá písmena a, b, (při dalším dělení zdvojení aa, ab),

exponáty — arabské číslice 1, 2,

f) je-li třeba, obsahuje tematická struktura zpřesnění finančních, organizačních a časových údajů o budování expozice, jak byly obsaženy v ideovém plánu.

3. Hlavní náplní tematicko-expozičního plánu jsou *exponáty a texty*, to, jakým způsobem jsou jednotlivá temata a problémy vyjádřeny. Vě staré terminologii by tento stupeň odpovídal asi podrobnému libretu. Je to konečný stupeň s hlediska vědeckého pracovníka. Musí proto obsahovat všechno, čeho je s obsahové stránky pro vybudování expozice třeba. Tematicko-expoziční plán může být vypracováván podle jednotlivých oddělení nebo oddílů.

Thematický plán obsahuje:

- a) podrobný soupis jednotlivých temat a problémů;
- b) vzájemný poměr a proporci jednotlivých temat a problémů;
- c) seznam všech exponátů, jimiž budou jednotlivé problémy vyjádřeny, jejich přesný popis a rozměry;
- d) všechny texty v konečném znění ⁵⁾;
- e) rozmístění jednotlivých problémů na panelech a ve vitrinách a návrh na prostorové rozmístění jednotlivých hlavních exponátů;
- f) instalační výkresy a obsahové požadavky na architekta a výtvarníka (podle potřeby více nebo méně podrobný návrh na přesné rozmístění všech exponátů na panelech a ve vitrinách);
- g) pokyny pro zhotovení nových exponátů;
- h) zpřesněný návrh cirkulačního plánu;
- i) podle potřeby další zpřesnění finančních, organizačních a časových údajů o budování expozic.

4. Instalační plán obsahuje architektonické, výtvarné a technické řešení celé expozice i všech detailů. Vypracovává se jako prováděcí výkresy pro instalaci a výrobu. Musí obsahovat všechny výtvarné a technické podrobnosti, kterých je třeba pro instalaci a výrobu expozice jako celku i jednotlivých exponátů. Instalační plán odpovídá značně přesně prováděcím výkresům pro dokumentaci výstavby. Vypracovává se pro jednotlivé sály, jak se k jejich realizaci postupně přistupuje. Instalační plán obsahuje:

- a) celkové výkresy (půdorysy, řezy) všech částí expozice s přesným vyznačením rozmístění jednotlivých expozičních prvků,
- b) podrobné konstrukční a architektonické výkresy jednotlivých panelů, exponátů nábytku a všech částí expozice, jejich přesné rozměry, barvu, materiál, technické údaje a j.,
- c) přesný cirkulační plán,
- d) nákresy technických a architektonických úprav místností a pokyny pro ně,
- e) výkresy pro instalaci, příp. výrobu speciálního strojního a přístrojového vybavení se specifikací strojního vybavení a materiálu,
- f) výkresy zásobování energií, elektrického osvětlení, slaboproudového hospodářství a pod., a rozvodů, kterých je pro ně třeba.

V souvislosti s instalačním plánem je třeba připomenout, že spolupráce architekta-výtvarníka při přípravě expozic je nezbytná. Dosažení maximální účinnosti expozice není bez tohoto výtvarného umocnění možné. Architekt musí spolupracovat při přípravě expozice od samého začátku, při všech stupních, přípravy by s ním měl vědecký pracovník konsultovat. Naopak zase, při zpracování instalačního plánu, které přísluší architektovi,

⁵⁾ Lišíme tyto druhy textů:

a) nadpisy oddělení, temat, problémů, vyjadřující obsah s hlavním cílem orientovat návštěvníka;

b) hlavní texty oddělení, temat a problémů, vyjadřující jejich zaměření, ideovou náplň;

c) doplňující texty, vysvětlující to, co neide jinak, musejné hodnotnější způsobem vyjádřit. Tyto doplňující texty nejsou v podstatě nic jiného než ostatní exponáty, nesporně ovšem méně hodnotné;

d) etiketáž, označení a vysvětlení jednotlivých exponátů.

musí úzce spolupracovat vědecký pracovník — tvůrce expozice, právě tak jako při všech technických pracích až do konečného dobudování expozice. Jen touto nejužší spoluprací je možno zajistit jednotu obsahu a formy a tím co nejvyšší účinnost.

V závěru se chci ještě dotknout otázky schvalování jednotlivých stupňů přípravy. Mám za to, že všechny stupně přípravy mají projít schvalovacím řízením nadřízeného služebního orgánu a že kromě toho mají být předkládány k odbornému posouzení Krajskému muzeu (u expozic okresních muzeí) a Museologickému kabinetu při ministerstvu kultury, (doufejme, že brzy bude schopen tento úkol plnit), případně jiným politickým, odborným a vědeckým orgánům a institucím. Tím se dosáhne kolektivního posouzení budované expozice, dává to možnost odstranit případné nedostatky, již předem dosáhnout vyšší kvality expozice.

Je přirozené, že všechno, co bylo řečeno o přípravě expozice, platí v prakticky nezměněné formě i o přípravě dočasných výstav.

Vladimír Jochman

61-64

Budování expozic ve vlastivědných museích

je úkolem, který klade na musejní pracovníky velké nároky. Stoupají požadavky návštěvníků, kteří mají možnost vidět jinde výtvarně působivé výstavy. Je třeba, aby musejníci sledovali výstavní pokroky, aby se na nových musejních instalacích poučili, aby pracovní úsilí i finanční náklady na novou instalaci vedly k vytvoření nejúčinnějších expozic, základu to osvětové práce vlastivědného musea.

Termín instalace znamená technické provádění, pro výstavně uspořádané sbírky užíváme termínu expozice. Musejníci tedy instalují buď expozici nebo výstavu.

Vybudování expozice je náročný úkol, který je třeba řádně připravit. Předpokladem je znalost regionální literatury, znalost archivních dokladů a znalost sbírek. Pro zpracování materiálu je nejvýhodnější systém kartoték. Studium i přípravy předpokládají práci vědeckými metodami, takže vybudování expozice je třeba považovat za vědeckou práci, odpovídající na příklad vědecké publikaci.

Je škoda, že naše musejnictví nemá dost theoretických prací v tomto oboru a nemá ani dost materiálů, které by poskytovaly přehled, co se v kterém oboru podařilo už vyřešit a jaké chyby byly už zjištěny. Je to zaviněno tím, že nemáme odborného musejnického časopisu, který by nové expozice a výstavy hodnotil jednak pro potřebu museologické dokumentace, jednak pro praktickou potřebu musejníků, z nichž někteří řeší izolovaně otázky, které byly už třeba dobře vyřešeny jinde. Vědecky pojatou a výtvarně vyřešenou expozici je přece možno klást na roveň na příklad vědecké publikaci, výstavě obrazů, jevištní výpravě. O takových pracích se nejen referuje v denním tisku, ale hodnotí se pro potřebu odborníků v odborných časopisech. A to nám musejníkům velmi chybí. Proto jsou také expozice a výstavy v museích podceňovány.

Připojený návrh projektu snaží se odstranit dosavadní nejednotnost v názorech, termínech, postupu, požadavcích atd. tím, že:

1. odstraňuje složité, cizími slovy vyjádřené termíny,
2. stanoví tři stupně práce na projektu, kde každý další stupeň znamená přesnější a podrobnější rozpracování stupně předcházejícího,
3. spojuje obsah a formu v celek. Od začátku je totiž třeba myslet na technické provedení, které není jen věcí výtvarníka, ale i výsledkem myšlení autora expozice, a tím je vždy musejník především.

Návrh je proveden na základě autorových praktických zkušeností a na základě dostupné literatury. Přírodním podnětem byl článek dra Jochmanna „Projektová dokumentace pro budování musejních expozic“, uveřejněný ve Zprávách KVM Olomouc čís. 58. Je podnětný tím, že využívá zkušeností z oboru technické výstavby. V členění je ale závislý příliš na práci Michajlovské Organizace a technika museálního výstavnictva: přejímá čtyři stupně členění, termíny, výtvarné řešení oděluje od ostatních příprav.

Požadavky na musejní expozice

vlastivědných museí možno zařadit do čtyř skupin:

I. ZÁSAVNÍ — vědecké požadavky jsou dány úkolem musea: umožnit pracujícím styk s vědeckými poznatky.

1. Řešit problémy na základě nejnovějších poznatků pokrokové vědy (stanovisko vědecké).

2. Ukazovat souvislost jevů chápaných ve vzájemných vztazích, nikoli izolovaně (stanovisko historické).

II. SPECIÁLNÍ — musejní požadavky vyplývají z toho, že působení musejních expozic je založeno na přímém vnímání hmotných dokladů a na působivost památek.

1. Využívat k objasnění temat dokladů vybraných záměrně a především ze sběrné oblasti musea.

2. Nevystavovat předměty izolovaně, ale doplnit je pomocným materiálem k lepšímu pochopení vztahů a závislosti. Základem expozice jsou ale trojrozměrné doklady, nikoliv dvojrozměrné doplňky.

3. Vystavit exponáty tak, aby vystavením nebyly ohroženy. Znamená to, že všemi dostupnými opatřeními je chráníme před ztrátou a poškozením.

III. PEDAGOGICKÉ — osvětové požadavky si vynucuje lidovýchovné poslání musea: úprava museí má být taková, aby expozice mohl pochopit občan s průměrným vzděláním.

1. Omezit počet exponátů v expozici s ohledem na únavu návštěvníka (provést oddělení sbírek výstavních od základních, které jsou uspořádány systematicky a určeny pro vědecké potřeby).

2. Umístit exponáty v zorném poli promyšleně a s možností nejvýhodnějšího vnímání. U větších museí pamatovat na možnost odpočinku.

3. Podat problémy tak, aby návštěvník byl veden k aktivitě. Expozice musí být pochopitelná bez slovního doprovodu, ale přitom je nutno omezit texty na nejnutnější míru, protože lidé nechodí do musea číst, ale prohlížet hmotné památky.

IV. ESTETICKÉ — výtvarné požadavky souvisejí s faktem, že výtvarné zpracování (vyřešení poměru obsahu a formy) je působivější.

1. Tvarové a barevné řešení celku má vyvolat dojem sympatického prostředí, které návštěvníka láká k další prohlídce. Přitom má mít každé museum svůj osobitý ráz.

2. Výtvarné řešení detailů předpokládá vyvážené umístění exponátů (symetricky nebo asymetricky), vkusné provedení grafických doplňků a pečlivé provedení nápisů čitelným jednotným písmem.

PROJEKT MUSEJNÍ EXPOSICE

Stupeň

OBSAH (složka musejní, vědecká)

FORMA (složka výt. techn.)

I NÁMĚT (ideový návrh)

Stručné vyjádření hlavní these na základě studia literatury a výzkumu sběrné oblasti.

Charakteristika sběrné oblasti, odůvodnění a cíl expozice.

ROZVRH (rozmístění)

Rozmístění oddílů do místností s náznamem cirkulace (náčrt místností). Potřeba adaptací v budově (vchody, podlahy, malba, osvětlení atd.).

Dosud používaný název tematická struktura.

II OSNOVA (thematický rozbor)

Rozvržení na oddíly, themata a problémy s určením vzájemných vztahů a proporcí.

Nejvýznačnější exponáty, nejdůležitější potřebné doplňky (plastické modely, dioramata a pod.).

NÁVRH (prostorové řešení)

Základní řešení cirkulace (náčrt místností).

Rozvržení na jednotlivé koje a stěny (náčrty).

Potřeba a rozestavení vitrin a panelů.

Dosud užívaný název thematicko-exposiční plán. (Libreto.)

III LIBRETO (exposiční soupis)

Soupis themat a problémů, odpovídající soupis exponátů a doplňků, vše očíslováno s ohledem na umístění, rozměry, poznámky k vyzvednutí důležitých exponátů.

Všechny texty v definitivním znění (s vyznačením důležitosti — druhu provedení).

PLÁN (technické řešení)

Přesné řešení cirkulace (náčres) s rozmístěním vitrin.

Nákresy jednotlivých stěn (rámy vitriny).

Detaily umístění význačných exponátů, textů a doplňků.

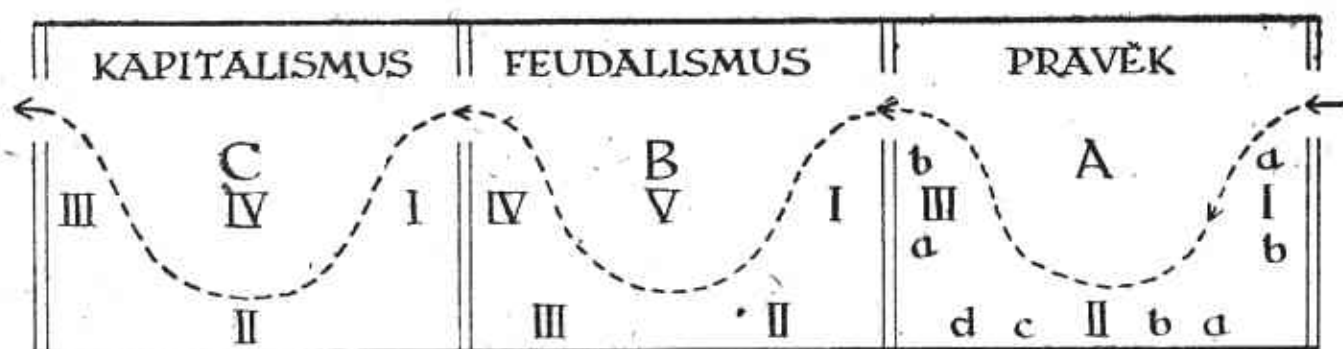
Dosud používaný název scénář, thematicko-instalační plán.

Ve všech stupních zpřesňování údajů, týkajících se organizačních a finančních předpokladů a časového plánování (termínů).

DODATEK:

Plán osvětového využití expozice (zahájení, propagace, pozvánky, plakáty, výklad, besedy, tištěný průvodce).

Schematické znázornění expozice vlastivědného musea.

EXPOSICE

ODDÍLY

Pravěk A Feudalismus B Kapitalismus C

THEMATA

v oddílu I II III IV.

PROBLÉMY

v thematech a b c d.

EXPONÁTY

k problémům 1 2 3 4 5.

Vzájemný vztah jednotlivých názvů v projektu musejních expozic.

Označení	Obsah	Stupeň projektu			Prostor
Přírodověda Historie Výstavba soc	EXPOSICE ODDÍL THEMA PROBLÉM EXPONÁT	I	II	III	sál
A B C D		↓			koje
I II III			↓		stěna, část koje
a b c d				↓	rám, vitrina
1 2 3 4				↓	

Příklady:

Expozice	PŘÍRODOVĚDA	HISTORIE	VÝSTAVBA SOCIALISMU
Oddíl A	Geolog. vývoj	feudalismus	rozvoj průmyslu
Thema I	Vznik hornin	počátky feudalismu	strojírenství
Problém a	horniny vývěřelé	založení města	zlepšovací návrhy
exponát 1	andesit	zakládací listina	přístroj x

Josef Beneš

K otázce musejní sítě a charakteru muzeí

V souvislosti s připravovanou systemisací v muzeích se znovu dostává na pořad dne otázka musejní sítě. Materiály o musejním sjezdu nesevčí, že, o tom, že by se tam mělo o této, jedné z nejzásadnějších otázek našeho musejnictví, vůbec jednat, stejně jako se tam asi nebude jednat o řadě jiných, přímo existenčních otázek našich muzeí. Dovolím si tedy říci touto formou k této věci několik připomínek.

Nejdřív kousek historie: V roce 1953, v červenci, jsem vypracovával — tehdy ve funkci krajského osvětového inspektora — připomínky k již hotovému statutu okresních i krajských muzeí, který měl být vydán v nejbližší době. O statutech se mluvilo konečně již jistou dobu před tím. Brzy tomu budou tři roky a od té doby se nic nestalo. O musejním zákonu nemluví, tam se to snad poněkud vymyká z pravomoci ministerstva kultury (ačkoliv i za ten odpovídá především ministerstvo samo), ale statuty, tento základní dokument při práci muzeí, vydány být měly. Snad by v tomto případě byla dnes o něco lehčí posice při jednání o systemisaci. Totéž platí i o otázce musejní sítě samé. Otázka musejní sítě byla již projednávána tolikrát, že je skutečně s podivem, že je dávána znovu na pořad jako problém nový. Povede-li to konečně k nějakému rozhodnutí, jistě si všichni řekneme chvála bohu.

Zatím je ovšem nespornou skutečností, že přešlapujeme na místě. Dávno je nám jasné, že počet našich muzeí je neúnosně vysoký. Dávno je jasné, že značná část institucí, které jsou označovány názvem muzeum, skutečným muzeem nejsou a nikdy nebudou. Doufám také, že je skutečně obecně jasné, že muzeum ještě není sbírka starožitností, ať už je

v dobrém nebo špatném stavu a ať je její hodnota jakákoli. Troufám si tvrdit, že muzeum je především činnost, prováděná na základě tohoto materiálu, nikoli tento materiál sám (přirozeně, že naopak nemůže být muzeem pouze činnost bez materiálu). Tato činnost ovšem vyžaduje několik zásadních předpokladů: přirozeně nejdřív sbírky, potom místnosti pro tyto sbírky, potom finanční prostředky a nakonec lidí, kteří by tuto činnost prováděli. Náplní této činnosti (promiňte mi, že tu opakuji věci dávno jasné) je potom poznání oblasti, k níž se muzeum vztahuje, sběr a uchování musejního materiálu a použití tohoto materiálu k práci, ať již vědecké nebo osvětové. Myslím, že je nám již také jasno, jaké by mělo být ideové zeměření celé musejní práce a doufám, že na tomto místě nemusím rozvádět, jaký je, nebo přesněji jaký by mohl být význam této musejní práce. A doufám, že je také jasné, že tyto úkoly se nedají plnit nějak ochotnický, amatérsky (což ovšem nemá být zaměřeno proti ochotníkům, dobrovolným pracovníkům v museích, naopak, myslím, že jednou z nejhrubších chyb, jichž jsme se dopustili, žel ne jenom v musejnictví, je rozbití celého systému dobrovolných pracovníků ne dosti uváženými organisacemi a reorganisacemi našeho veřejného a společenského života). A mělo by být už jednou také jasné, že na musejní sbírky se není možno dívat, řekl bych, soukromovlastnicky a spolu s tím ochotnicko-sběratelsky, jak je to dosud běžné, nýbrž že to je národní majetek nesmírné ceny a že se s ním také jako se státním kulturním majetkem musí nakládat.

Theoreticky jsou tyto věci snad již opravdu jasné, v praxi však převládá v musejnictví stále falešný, sentimentální přístup k musejní práci, založený právě na tom ochotnicko-sběratelském stanovisku. Nelze přece řešit otázky musejnictví tak, aby zřízení musea bylo závislé na tom, že do místa se přistěhuje pensista, který má zájem o starožitnosti. My si jeho práce musíme samozřejmě neobyčejně vážít (a zase ruku na srdce — vážíme si ji dosud více jen slovy, v praxi je tomu jinak), my tento jeho zájem musíme všemožně podporovat, musíme udělat daleko více než se dělalo dosud, aby se těmto zájemcům jejich práce umožnila. Ale dispoziční se sbírkami, jako se státním kulturním majetkem, to je už jiná věc a tady musí věcná hlediska zcela zatlačit hlediska subjektivní. K takovému zásadnímu řešení je ovšem stále málo odvahy. Stále ještě není překonáno období živelného vývoje v museích. Nemůžeme stále říkat: nedávají nám tolik pracovních sil, tolik peněz, kolik bychom potřebovali. Každým rokem přibýlo jistě takových 15—20 pracovních sil, snad i více. Kde jsou? Rozstříkly se po kouskách a efekt není žádný nebo skoro žádný. V Olomouckém kraji jsme soustředili ve větším rozsahu než jinde síly v krajském muzeu a jsme přesvědčeni, že je to postup jedinečně správný. Naopak, dnes myslím, že jsme v tom měli být ještě důslednější a nepřipustit rozptýlení sil ani v tom rozsahu, jak se to stalo. Jak se však na to dívají musejní pracovníci? Na semináři loni v listopadu v Hoříně jsme byli za tento postup ostře napadeni celou řadou musejních pracovníků z jiných krajů. Musíme s povděkem kvitovat, že přítomní pracovníci ministerstva se nás naprosto jasně ujali. Skutečnost je ovšem stále taková, že prostředky, které náš stát na musea poskytuje (a tyto prostředky nejsou malé, právě naopak!) jsou nezdravě rozptýlovány, nenesou viditelné výsledky, což je potom zase na závadu při jednání o jejich další zvýšení.

Nutnost zásadního řešení je dnes o to větší, že jsme ztratili naději, kterou jsme se kojili řadu let, že se nám podaří prosadit naráz zvýšení finančních prostředků i pracovních sil v takovém rozsahu, abychom mohli ze základu přebudovat práci celého našeho musejnictví. Kojit se nadále touto nadějí by znamenalo vědomě se klamat. A navíc by to byl s hlediska našeho národního hospodářství požadavek nesprávný, který by šel proti jedné ze základních zásad směrnic pro druhou pětiletku, že zvyšování spotřeby obyvatelstva se má z oblasti spotřeby společenské přenést v daleko větší míře do oblasti spotřeby osobní. Musíme, myslím, reálně počítat s tím, že budeme musít vystačit zhruba s tím, co máme. Tempo, jakým se prostředky pro musea budou zvyšovat, pak jistě v neposlední řadě závisí na tom, jakými výsledky se budeme moci prokázat. Zatím, a tu je nutno podívat se pravdě jasně do očí, výsledky práce našeho musejnictví neodpovídají ani těm prostředkům, které máme. A jednou z hlavních příčin tohoto neuspokojivého stavu je právě rozptýlení těchto prostředků.

Zásady, podle nichž by bylo třeba naši musejní síť upravit, jsou také již dávno známé. Neříkám tu nic nového, vždyť v podstatě totéž jsem jménem KNV Olomouc psal do připomínek před třemi lety.

Dnes se snad již obecně uznává, že základem naší musejní sítě jsou musea krajská. Krajská musea musí pak být vybudována jako skutečně vědecké regionální ústavy, vybavené specializovanými vědeckými pracovníky pro hlavní obory přírodních i společenských věd (naše zkušenosti říkají, že těchto pracovníků by mělo být asi 10), vybavené dále potřebným počtem středních pomocných kádrů (to je největší slabina právě u nás), vybavené materiálně tak, aby skutečně mohla plnit funkci nejen vlastní, ale aby mohla být účinným pomocníkem pro musea nižšího typu. Dílny a laboratoře krajského musea musí být vybaveny tak, aby se zde mohla provádět podstatná část odborných musejních prací pro všechna musea v kraji, u nichž není přirozeně možné, aby byly musejní dílny budovány. Naprosto základním požadavkem tu pak je, aby krajským museím byl přiznán charakter vědeckých pracovišť a aby podle toho byla také vybavena a jejich pracovníci honorováni. Stav, jaký dosud je, nelze kvalifikovat jinak než jako urážku jejich pracovníků, nutně to vyvolává urážlivou formulaci, že skutečnost, že jsme dosud v museu, svědčí o naší méněcennosti (i v této formulaci jsme to již slyšeli!). Utíkají nám nejenom kvalifikovaní vědečtí pracovníci, nýbrž i učitelé (podstatná část vědeckých pracovníků má přece učitelskou aprobaci) a tento útek bude asi po zvýšení učitelských platů ještě daleko silnější. Troufám si tvrdit, že zlepšení celkové úrovně našeho musejnictví závisí na tom, nakolik a jak rychle se podaří takováto krajská musea vybudovat. A s tohoto hlediska se nebojím říci, že musí být budována naprosto přednostně, dokonce i na úkor ostatních typů museí, přirozeně dočasně na úkor, protože o to rychlejší bude pak rozvoj i těchto museí ostatních, zvláště museí nižšího typu.

Než přejdeme k těmto dalším typům museí, je třeba říci několik zásadních slov o charakteru jednotlivých typů vlastivědných museí. Ide o to, abychom si byli naprosto jasně vědomi, že krajské museum není zmenšenou kopií musea ústředního a zrovna tak okresní museum není a nemůže být krajské museum v malém. U některých ústředních pracovníků zřejmě podobný názor existoval (i když dnes už je snad jasné, že je tomu jinak): musea byla dělena na musea ústřední a na musea vlastivědná ostatní, kam se do jednoho pytle házela jak musea krajská, tak okresní i jejich nejmenší pobočky. To je zásadně falešné. Pramení pak odsud nejen podceňování museí krajských, ale na druhé straně i některé naprosto nereálné požadavky, týkající se museí okresních.

Při sestavování našeho vlastního statutu krajského musea v Olomouci jsme před lety vycházeli z toho, že má tyto základní úkoly: průzkum a výzkum sběrné oblasti, shromažďování dokladového materiálu a jeho uchování, vědecké zpracování tohoto materiálu a otázek, týkajících se sběrné oblasti, publikace výsledků práce a široká vědecko-osvětové práce, vycházející a založená na ostatní jeho činnosti. Tehdy bylo takovéto stanovení základních úkolů musea do jisté míry čin revoluční, protože daleko přesahovalo úkoly musea v tradičním slova smyslu. Mám však za to, že dnes by proti němu nebylo obecně námitek. Tyto úkoly má podle mého názoru každé vlastivědné (a nejen vlastivědné) museum. Pro stanovení charakteru jednotlivých typů museí je však důležitá váha jednotlivých těchto úkolů, která je u různých typů museí podstatně různá. Krajské museum jako základní článek musejní sítě musí mít všechny tyto úkoly v plné rovnováze. Musíme si uvědomit, že v kraji kromě něho nejsou (a myslím, že ani v budoucnu nebudou) jiné instituce, které by mohly tyto úkoly převzít. Krajské museum takto musí plnit úlohu krajského regionálního vědecko-výzkumného pracoviště, provádějícího jak základní výzkum, tak často i řadu úkolů přímo sloužících praxi. Musí přirozeně uchovávat musejní materiál. A musí provádět vědecko-osvětovou práci v daleko širším rozsahu než ústavy ústřední.

U ústředního musea je tomu jinak. Vedle něho existuje Akademie jako celostátní vědecká instituce, která má za úkol provádět především základní výzkum v plné šíři. Existují dále resortní výzkumné ústavy s úkoly výzkumu aplikovaného. Pojetí vědecké práce na př. Národního musea se nám proto dnes musí jevit jako přežitek z dob, kdy museum bylo jediným vědeckým pracovištěm národa a kdy se v něm soustřeďovaly

všechny jeho vědecké snahy. Dnes by měla být jeho vědecko-výzkumná práce daleko více soustředěna na obory specificky musejní, ne v poslední řadě proto, že dosud nedostatečně plní úlohu centrálního pracoviště pro tyto disciplíny. Také na úseku vědecko-osvětové práce jsou úkoly musea ústředního nesporně daleko užší a možno říci soustředěnější než u musea krajského, které musí přebírat i úkoly, které ústředně dělají instituce jiné (výstavní dům u Hybernů, vlastivědné středisko Domu osvěty a pod.). Ústřední vlastivědné museum by se tak nejvíc blížilo tradičnímu pojetí musea.

Okresní museum by se pak od musea krajského lišilo v druhém směru. Těžisko jeho práce by mělo ležet na úseku shromažďování a ochrany musejního materiálu a na úseku práce vědecko-osvětové. Úkoly vědecko-výzkumné v plném slova smyslu těžko může plnit a klást na ně požadavky, aby je plnilo, by bylo zcela nereálné. Vždyť požadavek, aby okresní museum měla aspoň 2 vědecké pracovníky, je a dlouho ještě bude hůbku budoucnosti. A i potom nelze mluvit o specializovaných vědeckých pracovnících, nýbrž o pracovnících sice nutně s odborným vzděláním, ale typu více pedagogicko-osvětového, univerzálního. Vždyť pokud jsme měli a máme v okresních museích specializované vědecké pracovníky, dalo to sice v řadě případů i vynikající vědecké výsledky, ale snad ve stejném rozsahu to vedlo k tomu, že museum ostatní úkoly a ostatní obory zanedbávalo. Okresní museum by proto mělo být základním místem úschovy musejního dokladového materiálu a institucí vědecko-osvětovou s daleko intenzivnější činností, než tomu dosud ve většině případů. Neznačená to naprosto nějaké snižování úlohy okresních museí, ani z toho nesmějí být vyvozovány nesprávné závěry, pokud jde o potřebnou kvalifikaci jejich pracovníků. Přirovnal bych je ke středním školám, kde přirozeně musíme mít vysoce kvalifikované odborné pracovníky, dokonce s daleko většími vědeckými ambicemi než je to v poslední době běžné, ale jejich úkol je zřetelně v první řadě pedagogický. Ve vědecko-výzkumné práci by pak okresní museum měla být střediskem intenzivní vlastivědné práce, měla by soustřeďovat zájemce o tuto práci a rozvíjet jejich činnost, je však zřejmé, že na tuto práci nemohou být kladena taková měřítka jako na práci v plném slova smyslu vědeckou.

Z takového stanovení úkolů potom vyplývá i názor na zařazení museí těchto typů do jednotné musejní sítě. Nad sítí krajských museí by mělo být jedno celostátní vlastivědné museum, s úkoly vymezenými tak, jak jsem se pokusil naznačit výše. Národní museum dosud tímto ústředním vlastivědným museem přirozeně není. Jeho zaměření by bylo proto třeba postupně měnit tak, aby v první řadě plnilo tento úkol. Pokud jde o další t. zv. státní musea (Brno a Opava), jejich zvláštní postavení nemá dnes žádného oprávnění. Měla by se z nich stát musea krajská, která by kromě úkolů krajského musea plnila funkci speciálních museí historie býv. země Moravy a býv. Slezska. Měla by i v tomto vymezení široké pole činnosti.

Museum okresní by mělo být budováno zásadně v každém okrese. Cílem by tu mělo být, aby byla vybavena dvěma odbornými silami (jeden přírodovědec a jeden pracovník z oboru společenských věd). Zaměření těchto pracovníků by mělo být, jak jsem ukázal již výše, pedagogicko-osvětové. Chtěl bych tu ovšem zdůraznit, že v každém případě to musí být pracovníci s vysokoškolským vzděláním. V dosavadní naší struktuře škol by jim odpovídali nejlip absolventi Vysoké školy pedagogické s jistou specializací na musejní a osvětovou práci.

Toto je ovšem cíl, k němuž chceme dojít. Jeho realizace nebude jistě možná ani do konce druhé pětiletky. Proto je zcela správné, rozdělit si okresní musea na dočasné typy, odlišené podle vybavenosti, a přechod k ideálnímu stavu uskutečňovat postupně podle těchto typů. Pokud jde o tyto typy samy, je možno souhlasit s názorem, který jsme slyšeli od ministerské komise, která u nás prováděla začátkem tohoto roku výzkum: první typ — vybudované okresní museum, vybavené dvěma odbornými pracovníky; druhý typ — menší okresní museum, vybavené jediným pracovníkem; a konečně třetí typ — museum bez pracovníků sil, ponechané dočasně dobrovolným pracovníkům. Pobočky okresních museí by měly zásadně spadat do třetího typu, nové by se zásadně neměly povolovat a, pokud by tu nebyly skutečně mimořádné důvody pro jejich existenci, počet stávajících by se měl omezit na nejmenší míru. Opatření v tomto směru by měla být pro-

váděna bez zbytečné a škodlivé sentimentality s přihlédnutím jedině k zájmům musej-
nictví jako celku.

Řekl jsem již výše, že současný stav našeho musejnictví naprosto nezbytně vyžaduje
soustředění sil. Řekl jsem již také, že hlavním článkem jsou tohoto času musea krajská,
která by měla být budována naprosto přednostně, na něž by měly být soustředěny nej-
větší prostředky. Nebál jsem se říci, že toto přednostní budování krajských museí by
mělo jít dočasně třeba i na úkor museí ostatních, především na úkor museí nižšího typu.
Jedné věci je při tom ovšem třeba: aby úkoly těchto neúplně vybavených museí byly
stanoveny reálně, s hlediska jejich skutečných možností. Zatím tomu tak nebylo: chtěli
jsme po maličkých okresních museích často úkoly nespelnitelné, maximalistické. A přitom
jsme se dopouštěli další hrubé chyby: i po těchto museích jsme chtěli především plnění
úkolů osvětových, třeba na úkor nezbytné ochrany musejních fondů. (To je, aby bylo
jasno, také sebekritika autora). Tady je třeba jasně říci, že tam, kde museum nestačí
na plnění svých úkolů v plné šíři, musí se zaměřit především na uchování svých sbírek.
Dokáže-li splnit tento úkol, udělalo dost, i kdyby ostatní úkoly neplnilo vůbec. A tady
mohou udělat nesmírný kus práce především starší dobrovolní musejní pracovníci, které
jsme často neprávem podceňovali. Chtějme po nich to, co nám mohou dát, a zde je jejich
práce vlastně nenahraditelná.

Abych tedy shrnul: Musea krajská jako základ musejní sítě, budovaná jako regionální
vědecké ústavy s takovým vybavením, jak je pro jejich práci třeba. Ústřední vlastivědné
museum vybudované postupnou změnou zaměření Národního musea. Musea okresní
s reálně vymezenými úkoly a nejnutnějším vybavením a s co nejmenším počtem poboček.
Soustředění sil na musea krajská a teprve potom postupné budování museí nižšího typu.
A hlavně: nesentimentální, střízlivý, naprosto realistický a od problémů celého našeho
národního hospodářství a kultury neodtržený pohled na jedné straně a sice neukvapený,
ale rozhodný, zásadní postup na straně druhé. Jen tak se dostaneme z toho zdánlivě
neřešitelného labyrintu organizačních problémů, v nichž se nachází naše musejnictví.
A jen tak vytvoříme pro musea takové podmínky, aby mohla skutečně plnit svoje úkoly
a stát se tak platným článkem naší společnosti a její nezbytnou součástí.

Vladimír J o c h m a n

Příspěvek k anketě opavského sjezdu musejníků 1956 6053-5

Jestliže shrnuji své zkušenosti v našem musejním životě v posledních letech, zbývá stále
několik dosud nerozřešených bodů, které považuji za nutné předložit k řešení a které
přímo nebo nepřímo jsou brzdou zvýšení úrovně musejnické práce.

Především je zde otázka kvalifikace musejního pracovníka, při čemž nejčastěji se setká-
váme celkem s třemi extrémy: pracovníkem starého typu, který nazírá na musejní činnost
obdobně jako na filatelii, dále se skutečným pracovníkem vědeckým, badatelem, který
okamžitě nenachází jiné, „lepší“, uplatnění v některém z ústavů ČSAV, a konečně s pra-
covníkem, který přečetl nějakou v nejlepším případě sovětskou příručku a má se za povola-
ného spravovat namnoze velmi cenné fondy, zanechané předchozími generacemi. Do-
konce byla již také tendence učinit z našich museí odkládací institut pro úředníky a jiné
pracovníky až do jejich pensionování. Přirozeně všemi těmito extrémy trpěl především
základní musejní fond. Mimo to, přibýváním nároků na osvětovou činnost nacházely uplat-
nění všechny možné formy osvětové práce na úkor vlastní musejní dokumentace neuspo-
řádaných sbírkových fondů. K tomu přistupuje zbytnění administrativní činnosti, která
dokáže často plně zaneprázdnit musejního pracovníka v jeho služební době a vlastní práce
pro museum se stává otázkou přesčasových hodin. Víme, že je zde snaha napravit tyto
poměry zejména do budoucna, když řešení v současnosti se zdají bolestná, a směrnice
jasně hovoří o kvalitách pracovníků, kteří budou nadále do vlastivědných museí přijímáni:
mají to být pracovníci vědečtí, regionalisté v nejlepším slova smyslu, schopní produkovat
své poznatky zejména publikační formou a dále všemi způsoby práce osvětové, a zásadně
odborníci nejen ve svém oboru, často velmi úzkém, nýbrž s hlubšími vědomostmi o mu-

sejší technice práce. Nedostatek tkví v tom, že v dosavadním systému není zaručen těmto pracovníkům další růst vědecký a odborný, není zajištěna dostatečná kapacita časová na vlastní studium ve zpracovávaném oboru a dokonce se kladou překážky při účasti na odborných sjezdech, konferencích atd. s odvoláním na skutečnost, že badatelská práce musejníka je druhořadá v plnění úkolů musejních. Mám za to, že to je nesprávné stanovisko, neboť bez vlastní vědecké práce nemůže být na výši pracovník ani na poli musejním a otázky musejnictví nelze klasifikovat dosud jako vědu, nýbrž pouze jako pracovní techniku při využívání získaných poznatků. To souvisí nejen se studiem a dalším vzděláváním musejního pracovníka, nýbrž i s doplňováním ústavních knihoven a j.

Je nutno při této souvislosti poukázat na nevyjasněné problémy regionalismu v našem životě. Regionální vědecká práce existovala, existuje a bude i nadále potřebná v našem budovatelském úsilí, ovšem v jiném, lepším smyslu: ve smyslu komplexního chápání dialektických souvislostí, plynoucích z charakteristiky té které oblasti a zaměřená k plnému využití v praxi, v otázkách dokumentace a konečně v práci osvětové. Je nutno v této souvislosti položit otázku: co jsme dosud učinili v tomto směru, o němž se hovořilo již alespoň na třech našich sjezdech?

Jestliže se trochu zavzpomínáme, již od sjezdu v Kutné Hoře v r. 1951 jsme hovořili o otázkách pro nás musejní pracovníky nejnaléhavější. o možnostech publikačních. Jsem-li ševcem, vyrábím boty. Jsem-li vědeckým pracovníkem, jsem povinen produkovat své výrobky, které mají mít pro společnost nějakou cenu, neboť vědu pro vědu nehodláme pěstovat. O tom máme pěkné příklady právě ze Sovětského svazu, že společnost se k podobným vědcům nakonec postaví zády, neboť takoví lidé se stávají prakticky jejími příživníky. Na druhé straně však je rovněž znám příklad theoretických badatelů, kteří nakonec dovedli vypočítat a provést štěpení atomu a ve smyslu negativním zhoubné výsledky amerického utilitarismu. Opět ve vší stručnosti jedinou otázku: jak může společnost hodnotit mou práci, nemohu-li ji publikovat tak, aby se stala předmětem kritiky nejen u nás doma, nýbrž i za hranicemi (neboť ve svém oboru mám spolupracovníky nejen v našem státě, nýbrž snažím se udržet kontakt i s badateli cizími). Vzpírám se prostě tomu, aby mou badatelskou práci hodnotil správný úředník a neshledávám jej k tomu oprávněným. Jde-li o ucelenou práci badatelskou, naleznu — byť i s velkými obtížemi — nakonec možnost publikace v ústředních vědeckých periodikách, avšak co s pracemi, které přímo souvisejí s tím, že pracuji v regionu a že myšlenku regionalismu aplikuji do svých výsledků! Je logické a nutné, aby i taková práce, pokud je příslušnými recensemi zjištěna její hodnota, vyšla tiskem a stala se předmětem rozsáhlých kritik a diskusí. Jde jen o to, kde má vyjít. A zjišťujeme zarážející fakta: že se dosud nepodařilo vybudovat krajská nakladatelství, kde by také vycházely vědecké regionální publikace a vlastivědné časopisy. Jejich povolo- vací řízení přímo ohrožuje produktivní práci v oblasti kultury. Musejní odbor ministerstva kultury má plné pochopení pro tuto činnost, odbor tiskový se však staví k této práci naprosto záporně. Jak jinak by bylo možné, aby Sborník našeho ústavu procházel už půl- druhého roku schvalovacím řízením, z toho rok v tiskovém odboru min. kultury (s. Z ý k a a s. K u n a)?

Posuzujeme-li celý náš stav v musejnictví komplexně a tak, jak jej můžeme pozorovat se svých stanovišť, vidíme podstatná zlepšení v mnoha směrech. Je všude plno dobré vůle prospět musejnímu životu, ale také upřímné snahy zneužít musejníka při kterékoliv vhodné situaci. Sem patří skutečnost, že vědecký pracovník podle stanovených požadavků si sám provádí leckde hrubé manuální práce, sem patří všechny „záskoky“ do osvětových akcí, které s museem nemají nejmenší souvislosti. Někdy však selhává dobrá vůle a nedaří se ani navázání spolupráce s pracovišti domácími, ani přirozeně zahraničními. V tom ohledu bychom velmi uvítali pomoc našeho ministerstva, neboť poměry jsou často natolik stísněné, že ve smyslu finančním ani časovém nemá pracovník možnost dostat se k prohlídce podobných pracovišť ve vzdálenějších krajích. S tím souvisí otázka zřizování výzkumných stanic jednotlivých ústavů, neboť nejlepší poznání pracovních method je přímo v terénu. I s tím máme dosud špatné zkušenosti: naše výzkumná stanice byla považována za pouhé letovisko a v současné době se jedná o její zrušení, ačkoliv díky jí se podařilo nejlevnějším způsobem v opravdu krátkém čase nashromáždit veliký a cenný materiál z dosud málo

známé oblasti. A takové výzkumné stanice bychom uvítali v hlavních střediscích své práce v terénu dvojnásob dnes, kdy otázka ubytování patří při práci k nejpálčivějším.

Uvedl jsem nejstručnější formou několik poznatků, které se nám jeví v současné situaci jako nejbolavější. Navazuji tím na několik úvodníků ve Zprávách SLUKO v min. letech, které se zabývaly obdobnou tematikou. Dvacátý sjezd KSSS se nutně musí obrazit i v naší práci, a to především jejím zkvalitněním, promyšlením a hodnotným provedením, byť i na úkor dříve požadované efektnosti v konečných výsledcích. Sledujeme-li požadavky, kladené na musea v posledních letech, vidíme na nich jasně, že je nutno z museí vybudovat řádné vědecko-výzkumné a osvětové ústavy regionální. Mám za to, že o metodách k tomuto cíli vedoucích je nutno důkladně pojednat a že zásadně není správné oddělovat jednotlivé úseky práce museí, stavět do protikladu činnost vědeckou, resp. badatelskou a popularizační, a to ať již na musejních sjezdech nebo v jednáních našich představitelů z řad musejníků. Mám dále za to, že lpění na regionalistických zásadách v historickém smyslu je stejně škodlivé, jako by bylo jejich aplikování na zásady věd přírodních, které se však přes to vždy více přibližují zásadám ekonomického vývoje, že tedy je třeba vycházet při dalších úvahách jediné ze současných správních celků a sentimentální lokálpatriotismus vypudit i z našich depositářů. Mám za to, že je nutno podrobit kritice i naši musejní radu, která nedovedla prosadit řadu základních požadavků přes to, že v mnohém byla její práce úspěšná. Oprávnění k tomu nám konečně dal dvacátý sjezd. Není třeba zdůrazňovat, že tyto otázky chápeme velmi vážně a bez ohledu na vlastní osoby. Toho je již dokladem tento příspěvek, jehož kritiku velmi uvítám.

Vladimír Strnád

61
64-66

O regionálně-vědeckých výzkumech

Regionálně-vědecké výzkumy jsou jedním z bodů činnosti vlastivědných museí. Problém regionalismu byl až dosud málo diskutován a proto podávám několik připomínek a doplňků k článku Dr Vladimíra Strnáda, který se této otázky lehce dotýká a která si zaslouží širší diskuse.

Územní celek, je-li volen pouze s ohledem na správní potřebu, nepředstavuje zpravidla přírodně ucelený útvar. Jako výjimku v tomto ohledu můžeme hodnotit (nicméně rovněž s řadou výhrad) oblast Tatranského národního parku, která představuje současně přírodní i územně-správní celek. Olomoucký kraj však má přírodní poměry zcela odlišné. Představuje na jedné straně na př. pohoří Jeseníků, nemluvíme-li již i o vlivech Karpatského systému, které se v kraji rovněž uplatňují, i když nepatrně, a na druhé straně rovinný úval hornomoravský. Z těchto příkladů vyplývá, že v našem kraji nemůže být řeč o nějakých prvotně jednoduchých přírodních poměrech. Tak vzniká dvojí hledisko, které nás nutí řešit regionální problematiku velmi opatrně. Prakticky můžeme buď vycházet ze studia fauny či flory okresů, což umožňuje jaksi administrativně zvládnout a dokumentovat získané údaje, nebo vycházet více z přirozené povahy studovaného terénu a neohlížet se striktně na hranice správního území. (Toto by platilo na př. o systému Kralického Sněžníku, který sám již leží mimo hranice kraje, avšak znalost jeho fauny je nutná pro pochopení celé řady zoogeografických problémů v kraji). Tento způsob je daleko bližší dialektickým vztahům v přírodě, ale je současně i náročnější a ve vztahu k chápání celku všeobecně na vyšším stupni. Pro zajímavost uvádím, že někteří američtí faunistici používají k dokumentaci svých zjištění kilometrové sítě, což je však ještě formálnější, než výzkum dokumentovaný na základě správních hranic (katastry a pod.). V celku lze říci, že k této otázce by se měli vyjádřit odborníci z různých oborů, t. j. biologové, geologové, zeměpisce, klimatologové a pod. a měla by být dohodnuta konkrétní směrnice, jakým způsobem bude dokumentován materiál v depositářích našich vlastivědných museí, aby se mohlo přikročit k té náplni, kterou vlastivědná musea mají mít. Ovšem, tuto směrnici si nikdo z nás nepředstavuje tak, že nám bude poslána nadřízenými orgány ve formě dekretu. Pokud nadřízené úřady si přesto chtějí zadekretovat, můžeme jim dokonce poradit, jak by to bylo účelné. Často se stává, že na území kraje konají výzkumy pracovníci institucí, které nemají

s krajem nic společného a pracovníci krajského musea nemají ani tušení o jejich výzkumech, a co více, ačkoli mají do svého terénu nejbližší, nejméně se tam dostanou pro přetížení jinými, často méně důležitými pracemi. Museum si přirozeně nemůže dělat suverénní nároky na terén v regionu, ale domnívám se, že kontrola a evidence je vždy zdravá, v tomto případě jak s hlediska regionalismu samého, tak i s hlediska ochrany přírody podléhá schválení krajským národním výborem a museum by zde mohlo fungovat jako zplnomocněná instituce, udělující povolení výzkumu, nebo alespoň jako instituce s právem poradního hlasu.

Mělo by být proto vydáno ustanovení, že každý vědecký výzkum v kraji, podnikaný kteroukoliv institucí, bude oznámen KNV a konán za spolupráce Krajského vlastivědného musea, které by bylo povinné zachytit výsledky tohoto výzkumu a mělo by z něho dostat zde získaný materiál.

Zdravý základ regionalismu lze spatřovat v tom, že z materiálu v regionu poznaného budou, pokud to úplnost dovolí, vyvozovány závěry obecné platnosti, které samy svou podstatou už regionální charakter přerůstají. To ovšem souvisí s podmínkou přísné vědeckosti regionálního studia, kde opět dochází ke spojení theorie s praxí. Proto by bylo naprosto pochybené, kdyby regionální časopis přinášel zprávy o fauně zcela jiného kraje bez srovnání s faunou kraje domácího, kdyby přinášel námatkové údaje o materiálu z nejrozličnějších lokalit naší vlasti. Ovšem, zcela jiná situace se naskýtá při t. zv. obecné tematice. Hranice určitého kraje jsou umělé, administrativní a neshodují se z velké většiny s oblastmi přírodními. Proto nelze z regionálního výzkumu striktně vylučovat jevy, které sice se vyskytují na území kraje sousedního, s nimiž však jevy našeho kraje souvisejí svou přírodní povahou a stejnými životními podmínkami. Proto takové vědecké studium materiálu už nabývá povahy tematiky obecné a její theoretické poznatky velmi často mohou být použity v praxi i v našem kraji.

* Podaří-li se nám ideu regionalismu formulovat a uvést v život tak, aby byla pokrokem a nikoli brzdou, potom bude možno přikročit k tomu, co má být vlastní náplní vědecké práce vlastivědných museí, totiž decentralisovaná dokumentace regionálního materiálu.

Krajská musea za určitých okolností by mohla mít všechny předpoklady pro to, aby se stala první instancí při studiu jakéhokoli problému, který se v kraji vyskytne. Ovšem do toho ještě mnoho chybí. Bylo by na prvním místě nutno zvýšit stav technického personálu. Na příklad dva pracovníci zoologického oddělení našeho ústavu nemohou zvládnout obsáhlou masu entomologického materiálu, který je možno za sběrací období nasbírat. A přece by bylo nanejvýše žádoucí, kdyby depositáře krajských museí mohly na prvním místě sloužit jako podklady pro faunistické katalogy, kterých je velmi zapotřebí a které velmi postrádáme.

Myslím, že bylo rovněž chybou, že ministerstvo kultury nezajišťovalo spolupráci s výzkumnými ústavy, kterým by jednak pracovníci krajských museí mohli pomoci při řešení jejich problémů, při čemž by byl mnohdy daleko lépe uchován dokladový materiál, který často trpí tím, že není deponován právě v museu. Mimo to některé centrální vědecké ústavy jsou přetěžovány různými vedlejšími úkoly, které by mohla krajská musea velmi dobře řešit. Zde bych mohl uvést aktuální příklad ladem ležících půd, kde by kolektiv často mohl poradit nejvýhodnější zásah. Ale toto vše bylo zanedbáváno, protože pracovníci krajských museí často, pokud vůbec vědecky pracovali, činili tak víceméně ilegálně, ačkoliv, jak dr Strnad správně zdůrazňuje, nejde zde o vědu pro vědu, ale naopak je povinností každého vědeckého pracovníka pomáhat při velkém díle budování socialismu v naší vlasti, nikoli na přemíře schůzí a porad, ale u mikroskopu. Mimo to bychom uvítali, kdyby byly stanoveny normy laboratorního vybavení krajských museí a stanovena komise z pracovníků různých vědeckých pracovišť. Po prověření technických, personálních i ekonomických možností by potom mohla být alespoň některá pracoviště krajských museí zapojena do různých státních úkolů, které by často mohla plnit s nejlepším úspěchem. Současně by tak bylo zajišťováno zvyšování vlastní odborné úrovně zapojených pracovníků, kterým se takto často dostává málo příležitosti, času i peněz ke konzultaci s pracovníky téhož oboru na jiných pracovištích. Zároveň by vědecká práce byla spravedlivě ohodnocena.

I když vědeckou, resp. badatelskou činnost nelze od ostatních disciplín musejnické čin-

nosti nikterak oddělovat, přece jen se domnívám, že alespoň jedna z thesů ke sjezdu Svazu museí se měla tímto problémem zabývat. Domnívám se, že otázky regionalismu nelze dále zanedbávat.

Josef R. Winkler

Preparace a konservace musejního materiálu jako součást budování expozice musea

(Poznámky k návrhům thesů.)

5933-41
1. Do sbírek studijních, v první řadě však výstavních, lze zařazovat musejní předměty pouze náležitě odborně preparované, konservované a restaurované. Zde nutno vzpomenouti starších názorů musejnických, ovlivněných spíše romantickým vztahem k památkám, kdy byly předměty velmi často ponechávány v takovém stavu, v jakém byly na př. vyzvednuty ze země. Jako příklad bych uvedl sbírku antické a biblické keramiky z býv. CM bohosl. fakulty, kterou jsme převzali vesměs ještě pokrytou zbytky hlíny, tak jak byla před desítkami let vyzvednuta ze země. Tento stav památek může snad umožnit rozbor ulpělých zbytků zeminy, u keramiky příp. jejího obsahu, avšak trvalé ponechání bez základní preparace zvání snahou chápati památku jako kuriositu. Tentýž zjev možno pozorovati také ve snaze, udržeti v některých případech památce t. zv. patinu, i když by rázný konservační zásah znamenal zastavení některých škodlivých pochodů.

2. Dnešní stav sbírek po stránce preparační a konservační je neuspokojivý. Na tento stav sbírek bylo upozorněno již před 5 lety, kdy na jednom z prvních našich aktivů jsem hovořil o základních konservačních metodách prehistorických a historických sbírek. Tehdy jsme se snažili o nápravu také instalací výstavy *Práce v musejních dílnách*. Stav, jaký byl před 5 lety, se v mnohém nezměnil. Zavinuje to především nedostatečné personální vybavení OVM, fluktuace správců a řada jiných, nám všem dobře známých činitelů. O něco vpřed jsme pokročili v KVM, kde se nám podařilo zabezpečit alespoň část sbírkového materiálu ze dřeva a textilu díky prostředkům z neosobního fondu, ze kterých jsme mohli honorovati externí pracovníky, kteří se po několika měsících zapracovali a prokázali nám platné služby. V odděleních přírodovědeckých obstarává tyto práce kvalifikovaná síla, takže v tomto jediném případě jsou splněny minimální předpoklady k plnění základních úkolů a je zde pracoviště, které může prokazovati platné služby i okresním museím.

3. Od pracovníků jednotlivých okresních vlastivědných museí i jejich poboček se očekává, že budou schopni prováděti jednoduché preparační a konservační práce sami. Půjde o práce, které nevyžadují zvláštního laboratorního vybavení a theoretických znalostí. S těmito základními problémy budou musejníci Olomouckého kraje seznámeni pravděpodobně na letošním internátním školení prakticky.

4. Ve 4. odstavci thesů stojí: „Každý pracovník musea musí mít neustále na paměti, že neodborně provedeným preparačním nebo konservačním zákrokem může být předmět svěřený jeho péči a ochraně nenahraditelně ztracen a zničen. Tím větší je jeho odpovědnost za stav jemu svěřeného materiálu, za který osobně odpovídá.“ — Nutno rozvésti tento odstavec ještě dále. Nenahraditelnost předmětu možno rozlišiti nejméně do dvou skupin: do první náleží předměty, které svou individualitou dané thesi skutečně odpovídají, na př. lidová malba, výšivka, obraz atd., slovem věci, které nebyly zhotoveny podle určité šablony. Do druhé skupiny bych zařadil předměty, které jsou sice víceméně unikátními, a přece je zde možnost náhrady v případě zničení nebo ztráty; jsou to nejrůznější ražby, grafiky, typisované zbraně, lidové tisky textilií, většina materiálu přírodovědeckého a j. —

Pokud jde o preparační a konservátorská pracoviště a pracovníky, rozlišují je dané these správně na tři kategorie, mezi nimiž nutno přesně rozlišovat stupeň oprávněnosti k zásahu. Pro lepší názornost uvedl bych analogie při zdravotnických zásazích na lidském těle. Funkce pracovníka OVM by v tomto případě odpovídala oprávnění sanitárního pracovníka, jehož zásah při první pomoci je omezen na omytí těla v okolí rány, obvázání, vložení zlomeniny do dlah, správné uložení nemocného, umělé dýchání, přivolání lékařské pomoci. Zde je zásah okresního musejníka oprávněný a často nutný. Jsou to v první řadě

již preventivní opatření. zamezení počínajícího působení vlhka, světla, plísňe, červotoče, molů. Při nálezu předmětů prehistorických preparace na místě nálezu, zejména věci z organických látek (dřeva, kostí, kůže), dále keramiky, kovových předmětů a pod., jejich zabezpečení na místě správným odstraněním zeminy, případným zpevněním roztoky, balením atd. Sem náleží správné omytí předmětů prehistorických i historických. Určité znalosti a zkušenosti nutno mít na př. při koupání prehistorického keramického materiálu: rozlišit stupeň vypálení, neporušit kresbu nebo inkrustaci. Z dalších zásahů připomínám čištění kovových předmětů od rzi, základní omytí obrazu, čištění mincí atd.

5. Konservátora v krajském museu bych přirovnal k praktickému lékaři, který provádí všechny běžné lékařské zákroky, závažné případy přenechává specialistovi. Sem budou patřit různé práce petrifikační, odrezování těžce napadených předmětů, konservační zásahy do mechanických součástí předmětů, rekonstrukce keramiky, v uměleckých oborech také běžnější práce restaurátorské. Ovšem, neobejde se tento konservátor bez součinnosti vědeckého pracovníka toho kterého oboru, jemuž předmět náleží.

6. Podobně jako jsou lékařští specialisté na různé choroby, tak i u musejních předmětů mimořádné ceny, které jsou silně ohroženy a porušeny, nutno svěřovati jejich záchranu nejvyspělejšími pracovníky v ústředních dílnách. Takový pracovník musí být kontrolován opět musejním pracovníkem příslušného vědního oboru, který mu usnadní různá závažná rozhodnutí.

Domnívám se, že bude nutno vypracovat jakýsi katalog prací, opravňující jednotlivé kategorie konservátorů k určitým úkonům. Ale i zde se budou hranice kompetencí všech tří kategorií značně překrývat, neboť záleží na individuálních schopnostech pracovníků odlišných kategorií.

7. Konservátorské dílny mají v budoucnu pracovati podle pořadí naléhavosti. To ovšem bude vyžadovati organisovaný průzkum ve všech museích, který je ztížen nedostatečnou evidencí.

8. Bod číslo 8, říkající, že v expozicích vlastivědných museí nesmějí být nikdy vystavovány předměty bez náležité preparace a konservace. To není potřebí nijak zvlášť rozvádět. Exposice i po této stránce jsou visitkou musejníka.

9. Preparaci rozumíme odbornou úpravu předmětů pro musejní účely. Preparace předchází zpravidla konservaci. Preparace spočívá nezřídka v pouhém, vždy však odborném, vyčištění získaného předmětu. Do pojetí preparace tedy spadá velká část povinností pracovníka nejnižšího typu musea, ovšem také značná část je vyhrazena dílně KVM. Preparaci je nejen omytí střeptů, omytí obrazu, vyproštění zkameněliny z nerostu, ale také vyvrhnutí a stažení kůže obratlovce, odrezání železného předmětu a pod., které jasně připadají pracovišti v KVM. Zde tedy stojíme u případů, které ukazují na značné prolínání pracovišť dvou typů. Vůbec termín preparace je spíše vhodný pro obory přírodovědné. Název „preparátor“ je často vžit pro pracovníka, který provádí konservaci. Nebo termín „mikroskopické preparáty“, které jsou vlastně dílem konservačním, ukazuje zde na nejasnosti, vyplývající z nejasné terminologie. Vidíme, že navrhované these jsou chápány více přírodovědecky.

10. Konservace je umělý odborný zákrok, směřující k uchování získaného předmětu v původním stavu i k jeho trvalé ochraně před rušivými zevními vlivy i vnitřními rozkladnými pochody. Spočívá v podstatě ve fyzikálně-chemických pochodech, jejichž výsledkem je zpevnění předmětu při zachování jeho původního zevního vzhledu, zvl. tvaru, barvy, lesku a j. charakteristických vlastností. Sem tedy patří práce zabezpečovací proti dalším vlivům fyzikálním, chemickým a biologickým, které mohou býti původu mechanického, působení atmosférického, vnitřního rozkladu atd.

Daná these však postrádá dalšího stupně v rámci péče o památky, a to je restaurace. Restaurace dává předmětům různými vlivy narušeným pokud možno původní podobu rekonstrukcí zbytků, na př. keramiky a skla, vyvoláním barevných tónů a přenesením na nový podklad u obrazů, odstraněním přemalů u soch a pod. O tyto úkony se v jisté míře podílejí pracovníci KVM (na příklad rekonstrukce keramiky), nejvíce však pochopitelně pracovníci ústředních dílen.

11. bod shrnuje správně požadavek odbornosti, rozdělení kompetencí a spolupráce.

Václav Burian.

1938-39

K některým problémům preparace a konservace musejního materiálu

I když preparace a konservace musejního materiálu by byla spíše thematem odborného školení než sjezdového jednání, přece jen je možno přistoupit k této sjezdové thésí s mnoha návrhy a připomínkami.

Preparace a konservace materiálu stojí vůbec na prvním místě. Jakmile nějaký předmět musejnického zájmu se má stát součástí sbírkového fondu, je na prvním místě nutno zajistit jeho trvanlivost. Ostatní formy vyhodnocení (determinace, inventarisace, katalogisace) mohou následovat až později.

Pokud jde o preparaci a konservaci musejního materiálu z různých oborů společenských věd, ponecháváme slovo odborníkům z těchto oborů. Avšak v různých oborech přírodních věd a zejména pak v různých oborech organické přírodovědy (zoologie, entomologie, botanika), setkáváme se s tím, že preparace a konservace vyžaduje speciální péči a vysokou odbornost preparujícího odborníka.

Materiál obratlovců je nutno rychle preparovat. Ssavce je sice možno uložit do formalínu nebo ještě lépe do směsi alkoholu s formalinem. Avšak stejně není možno dlouho odkládat vlastní preparaci, čímž se dostáváme k prvnímu problému, kterým je tíživý nedostatek odborně školených preparátorů. Je-li zoologický exponát zpracován po stránce preparační diletantem, tu vždy jeho vzhled zůstává diletantský. Žádný jiný musejní obor nevyžaduje tak vysoký stupeň odbornosti u preparujícího musejníka, jako je tomu právě v zoologii obratlovců. Pracovníci menších muzeí, kteří nemají k dispozici své vlastní preparátory, musí se učit u odborníků, kterých však není, resp. kteří by se dali velmi snadno spočítat. Zde je v zájmu muzeí samých, aby podchytili zájem mládeže o toto povolání, které není řemeslem, nýbrž nese v sobě mnohé rysy umělecké činnosti. Zde je v pravém slova smyslu nutno hledat talenty, neboť adepti tohoto umění potřebují značnou dávku výtvarného vnímání, navíc ještě spojeného s důkladnou znalostí bionomie zpracovávaného objektu. S tímto problémem souvisí otázka budoucího bytí či nebytí, resp. rozmnožování zoologických sbírek v našich muzeích. Bylo by velmi užitečné, kdyby Svaz muzeí zajistil školení preparátorského dorostu. Po stránce formální by to bylo nejsnáze proveditelné tak, že některý z přírodovědeckých závodů (Zverex, Logia atd.), by byl formálním zaměstnavatelem a Svaz muzeí by jmenoval vynikající preparátory z muzeí, kteří by fungovali jako učitelé v učebním středisku. Takto by byl zajištěn kontakt zkušených musejníků s dorostem a současně jistý standartní stupeň odbornosti. Toto je nejtíživější problém ornithologických a mammaliologických sbírek, zasluhující diskusi. Ještě však jedna připomínka: V krajských městech jsou dnes zakládány zooparky. Je nutno počítat s uhynutím velkých ssavců. Avšak ani krajská musea nemají obvykle preparátory, ovládající dermoplastiku.

Na letošní instruktáži preparátorů a konservátorů, která se konala na zámku Hoříně, přednášel a předváděl preparátor pražského Národního musea s. Tůma dermoplastickou preparaci. Tato výtečná, avšak obtížná metoda byla však přednášena pouze jedno odpoledne, což nemohlo stačit. K této věci by bylo možno doporučit delší internátní školení, které by bylo nejlépe konati v pražském Národním museu a kde by se mohli preparátoři s touto metodou seznámit rovněž prakticky pod vedením tak vynikajícího odborníka, jakým s. Tůma je.

Při budování entomologických sbírek je potíž opět jiná. Zde je preparace velmi jednoduchá a je možno do ní snadno zaučit i amatéry. Avšak dodnes se platí „daň z přepychu“ za entomologické krabice, t. zv. musejky, entomologické špendlíky, které mimo to jsou zřídka k dostání, neboť světoznámá karlovarská výroba pracuje především pro export. Pohlížet na jmenovaný vědní obor, když hmyz stále znamená trvalou úhrozu našemu zemědělství, jako na přepych, je zpátečnictví. V botanice je opět největší obtíží zachování barvy při lisování herbářových materiálů. Avšak depositáře s konstantní teplotou jsou v našem musejnictví hudbou vzdálené budoucnosti, i když zařízení na konstantní teplotu lze poměrně snadno instalovat. Chybí dosud zkušenosti a příklad.

Z toho, co zde bylo jen letmo naznačeno, vyplývá jasně, že otázce preparace je třeba věnovat velmi hlubokou pozornost. Je jasné, že bude-li opavský sjezd jednat o otázce preparace a konservace bez praktického školení, nebude to jednání úspěšné.

J. R. Winkler.

Specifikum musejní práce je v tom, že je konkrétní, a to je dáno tím, že je zakotvena v určitém prostoru a čase. Tím je současně působivá, přesvědčivá a nepodléhá špatně chápané obecnosti a frázovitosti.

Aby tomu tak skutečně bylo, je třeba, aby naše specifická práce vycházela z přesného vědeckého poznání dané oblasti, z práce badatelské. Její výsledky možno publikovat jednak ve formě vědeckých monografií a studií, jednak ve formě vědecko osvětové, na prvním místě expositivní, ale i množstvím forem jiných, jako jsou výklady a besedy v expositivních, výstavy, přednášky, exkurse, sběrné cesty, filmy atd. To je významná pedagogická práce.

Musejníci mají jedinečné možnosti vycházet od nejširších a nejrozmanitějších zájmů individuálních a vést je k zájmům společným a společenským, a to právě na základě konkrétnosti dané práce, která vede ke skutečné a zdravé lidovosti, demokratisaci, ke skutečné tvůrčí činnosti. Uvedu zde některé příklady.

Především je tu ten významný fakt, opřený o zkušenosti našeho ústavu za půldruhého roku, jakým je činnost našich vlastivědných kroužků. Právě na jejich půdě se uskutečňuje ten přechod od zájmů individuálních k zájmům společným a společenským. Takový kroužek anorganické přírody na příklad vede své členy k poznávání nerostného bohatství kraje nikoli jen pro jeho nerostné zvláštnosti, ale současně i k chápání jejich sepetí s ekonomickými vlastnostmi dané oblasti. Biologický kroužek sdružuje zájemce o živou přírodu, v něm si členové za vedení vědeckých pracovníků prohlubují své znalosti, ale jsou vedeni i k poznávání vázanosti přírodních jevů, jako jsou půda, klima, porost atd., jsou však vedeni i k praktickým důsledkům v tom, že roste kádr lidí, kteří jsou aktivními propagátory a často i ochránáři reservačních porostů, ptactva a jsou dobrovolnými spolupracovníky a informátory o všech neblahých a zbytečných zásazích do živé přírody. V archeologickém kroužku vyrůstají také zpravodajové musejních pracovníků o důležitých lokalitách starých i stále nově objevovaných a stávají se našimi sběrateli. V národopisném kroužku propracováváním stále nových poznatků na poli lidového stavitelství, zdravotnictví, umění přispívají nejen k poznání daného regionu, ale odevzdávají výsledky své práce jednak musejním fondům, jednak souborům lidové umělecké tvořivosti. V umělecko-historickém kroužku si členové vedle poznání výtvarných schopností našeho člověka a jejich růstů tříbí a vychovávají vkus, oceňují přínos české práce do pokladnice světové kultury atd. Anebo takový zájem fotoamatérů, jak lze svést na společný zájem o fotodokumentaci krajiny a života v ní, na fotodokumentaci přírody, jejích typických zvláštností v dané oblasti i na fotodokumentaci lidového umění, stavitelství, památek, ale i na zachycení současných převratných změn dneška, na př. v průmyslu, zemědělství, v kulturní oblasti atd. Z této činnosti mohou vzniknout fotografické a filmové dokumenty jedinečné ceny (na př. změna krajiny, zanikající řemesla a techniky jejich práce, podoby průkopnických novátorů a nejlepších pracovníků atd.). To všechno je konkrétní práce v daném prostoru, práce cílevědomě zaměřená a proto je tak plodná a radostná, že je dobrovolná, že skutečně vede lidi k tvůrčímu, aktivnímu pojetí kulturní práce a k uplatnění různorodých a bohatých pracovních a uměleckých vloh našeho lidu.

Pozorujeme, jak lidé při práci v kroužcích rostou, jak se z nich stávají skutečně naši pomocníci. I zde by bylo možné, třeba jen z poslední doby, uvést řadu potěšujících příkladů, které jsou dokladem, že my nemusíme při výkazech své práce lakovat na růžovo. Stačí, když si prolistujete naše Zprávy za posledního půldruha roku a poznáte, kolik lidí v kroužcích je schopno už zpracovávat bohatou tematiku našeho kraje a šířit poznání o něm. Víme, že neděláme v podstatě nic nového, jenom tolik, že sdružujeme lidi stejných zájmů do tvůrčích kolektivů. Vždyť právě bohaté sbírkové fondy našich muzeí vznikly takovou konkrétní zájmovou prací ušlechtilých lidí. Tak na př. víme všichni, jak nesmírně obohatil fondy prostějovského i olomouckého musea řed. Gottwald, jak Slaměník a Krumpholtz založili jedinečnou sbírku komenian v přerovském museu — nu mohl bych uvádět další a další pracovníky minulých generací, ale to bych nosil dříví do lesa. My dnes tuto ušlechtilou poznavatelskou, badatelskou a sběratelskou vášeň, pomáháme rozšiřovat a plánovitě organisovat prohlubující ji, ale neubírající ji nic z její radostné

a tvůrčí dobrovolnosti. A to je další veliký zisk právě dnes, kdy jsme si zvykli veškerou kulturní práci považovat za věc státního aparátu. Právě konkrétní práce na základě ušlechtilých individuálních a pak společných zájmů má důsledky společenské, netrpí zbyrokratizováním kulturní práce, její obecnosti až do frázovitosti, nečeká na nějaké směrnice shora, je výchovná a plodná. Vlastivědná práce respektuje zájmy a potřeby lidu. To ukazuje na př. i veliký úspěch našich vlastivědných cyklů „Znáte Olomouc?“ „Moravskou branou“ i našich „Musejních čtvrtků“. A právě proto, že tato práce je založena na předcházející činnosti badatelské, právě proto, že je konkrétní, je také oblíbená a účinná.

Nějaký vulganisátor marxismu by nám mohl namítnout, že pěstujeme únikové zájmy. Ale což na př. poučení o ekonomické důležitosti nerostů daného kraje je záležitost úniková? Což ochrana přírody a památek je věc, která nepatří do plnosti života člověka socialistické epochy? Což dnešní člověk nepotřebuje znát dějiny své obce, svého okresu a kraje, dějiny ekonomické, politické, kulturní? Což nejsou dějiny paměti národa? A co je národ bez paměti? Či není dnes to, co bylo kdysi politikou, historií? A nestane se dnešní politický proces slavnou kapitolou našich dějin? A nepotřebuje člověk umění? Vkus? Krásky? Ale přestanu s otazníky. Tolik je jisté, že nikterak netrpíme lokálpatriotismem a že se nedopouštíme omylu, když chceme na poli vlastivědy vést a podněcovat tvůrčí dialog lidu této země, dialog, rostoucí z potřeb toho kterého místa, té které oblasti.

Každý z nás má své zkušenosti, jak se poslouchá člověk, který vypráví o své práci a jejích výsledcích. Jak tu před námi přímo vyrůstá život v celé své bohaté, košaté kráse. A jak jsou nudné výklady z druhé ruky, výklady opřené jen o reprodukci, často nedokonalou, nějaké brožurkovité moudrosti. Působivost každé práce je v její původnosti. A právě vlastivědná práce osvětová je tak působivá, že jí předchází často úmorné studium. A to lidé hned poznají a dovedou to ocenit.

Nechci dnes hovořit o vědecké regionální práci. Zaměřil jsem se jen na její vědecko-osvětové využití. Říkám *vědecky-osvětové* proto, že vychází z vědního poznání, že přístupnou formou přináší lidu konkrétní vědecké poznatky. A mluvíme-li o práci vědecko-osvětové, jsme si vědomi toho, že je to práce správně ideologicky zaměřená, neboť je už obecně známé, že ideologický boj je formou třídního boje, a to nespouštíme se zřetele. Jde nám o člověka, o rozvíjení všeho dobrého, co v něm je. A to je také cesta k socialismu. Neupadáme však do bludu o všemocnosti výchovy. To by byl pedagogický reformismus. Výchovný proces je jen jednou částí obecného procesu přeměny života v přechodném období od kapitalismu k socialismu. Ale část stejně důležitá jako vytváření ekonomických podmínek, s nimiž pak tvoří dialektickou jednotu vzájemného působení při vytváření nového člověka, nové epochy. A co je důležité je to, že tato výchovná práce, vycházející z konkrétních potřeb daného prostoru a času a založená na vědeckém studiu, vede nakonec k obecným závěrům. A v tom se právě odlišuje od někdejšího zápečnictví a ztrnulého lokálpatriotismu bez širších výhledů, neboť to regionalismus, jak jej chápeme, není. Právě, že spínáme práci určitého regionu s širokými perspektivami národními, že uplatňujeme hlavní zásadu regionalismu: žít kraj národem a národ krajem, právě v tom se nakonec dostáváme k pozitivním výsledkům, z nichž jeden je i nové chápání vlastenectví a národní hrdosti. A to není jistě věc malá.

Nedávno k nám přišel jeden lékař a řekl: „Víte, že jsem Olomoučan, sleduji zde kulturní život už 40 let, ale dosud nám nikdo neposkytoval to, co vy. Za to jsou vám lidé vděční ani nevíte jak.“ Rádi jsme slyšeli takový hlas. A jestliže ho uvádím ke konci svého článku, tu tak činím ne pro nějakou sebeuspokojující pýchu, ale jako svědectví toho, že naší práce je třeba lidu této země.

Jar. K a n y z a

Pracovníci KVM Olomouc přispívají do ankety

Dr J. Skutil: Poslání museí je stejně vědecko-výzkumné jako osvětové. Nelze si představit výzkumný ústav, který by neposkytoval výsledky svého vědeckého bádání osvětovou cestou nejširším vrstvám, tak jako si nelze představit jakýkoli osvětový ústav bez vlastních ambicí s programem vědecko-výzkumným. Oba dva směry se navzájem integrálně doplňují a tvoří to, v čem shledáváme vlastní náplň a sociálně-pedagogické poslání musea.

Dr V. Jochman: Již od roku 1951, kdy jsem se po prvé zúčastnil musejního spezdu, se v resoluci pravidelně objevuje požadavek umožnění publikační činnosti pro vlastivědná musea. Přítomní pracovníci ministerstva kultury vždy s tímto požadavkem plně souhlasí, avšak výsledek těchto resolucí není žádný, ale naopak Sborník našeho ústavu, jehož jeden a půl svazku se nám podařilo po velkých potížích vydat, zajde pravděpodobně na přehnanou péči nadřízených orgánů. S ním zajde také značná část vědeckých ambicí našeho ústavu. Jsem opravdu zvědav, zda po XX. sjezdu KSSS bude publikační činnost i nadále tímto způsobem znemožňována a kolik resolucí ještě přežijeme, než budeme moci něco vydat.

Dr V. Strnad: Na prvním místě je nutno vyřešit platové otázky vědeckých pracovníků v Krajských vlastivědných museích. Zde je vědecká práce po stránce platové hodnocena níže, než práce písařky na krajském národním výboru.

J. R. Winkler: Musea jsou většinou staré budovy. Rovněž technické vybavení museí je na nízkém stupni. Bude zapotřebí musea dokonale vybavit po stránce laboratorní. Rovněž tiskové záležitosti nejsou v pořádku. Krajská musea by měla vydávat časopis, který by vycházel čtvrtletně a přinášel vědecké práce s regionální tematikou. O dění v našem ústavu informují naše měsíční Zprávy KVM Olomouc, které rovněž přinášejí krátké články a předběžná sdělení. Ostatní krajská musea by měla vydávat něco podobného. Rovněž musíme mít větší vztah k praxi, zejména zemědělské a lesnické. Musejníci by měli mít více příležitostí k načerpání zahraničních zkušeností a měla by být prováděna ve velké míře zahraniční výměna musejních tiskovin. To je však znemožňováno tím, že seriosní ústav nemůže učinit nabídku k výměně, když není vyloučeno, že věc se rozbije o byrokratický postup nahoře při povolování tisku publikací.

T. Divina: „Administrativa v museu je brzděna hlavně tím, že museum, které je ve stavu budování, potřebuje provádět řadu drobných nákupů, které však musí být do 20,— Kčs, jinak však pouze ve vyhrazené prodejně. To nás neobvyčejně brzdí, neboť vyhrazená prodejna často žádaný předmět nemá nebo má vyčerpán povolený limit pro nákupy na fakturu. Dnes je museum něco jiného než bylo dříve. Zde je víc než kdekoli jinde nutno odbyrokratisovat administrativu.“

J. Juryšek: „První pracovní konference musejních fotografických pracovníků, která se konala v Opavě v srpnu 1955, pojednávala o úkolech fotografické dokumentace v museích. Konference vydala usnesení, kterým se upřesňují úkoly musejních fotografů. Konference rovněž zvolila komisi, jejímž úkolem bylo koordinovat a řídit naši práci. Přitom však zůstalo a do dnešního dne jsme její pomoc nikterak nepocítili. Navrhuji rovněž krátké školení nebo instruktáž o archivování negativů malých formátů. Rovněž je nutno zabezpečit dodávky materiálu pro naše pracoviště.“

Dr Jar. Kanyza: Ministerstvo kultury přikročilo loni k přípravám na první musejní pětiletku. Půjde nyní o to uskutečnit ji. Opavský sjezd k tomu může značně pomoci. Dnes stojí v popředí otázka budování nových exposic vlastivědných museí a jejich dokončení v r. 1960. To je velká věc, při jejímž provádění se ukazuje, že okresní musea bez pomoci krajských museí by tuto práci sama nezvládla. Proto opavský sjezd by měl důkladně prodiskutovat a připravit návrhy pro dobudování krajských museí.

V souvislosti s tím je třeba říci i jasné slovo, zač je třeba považovat krajská musea. Je třeba jim přiznat charakter vědeckých pracovišť a podle toho je budovat k prospěchu vědy i musejnictví.

59 37-38 Krajský aktiv musejních pracovníků v Olomouci

Dne 26. dubna t. r. konal se v Olomouci krajský aktiv musejních pracovníků, jehož hlavním úkolem bylo prodiskutovat these hlavních referátů pro červencový musejní sjezd v Opavě. Této diskusi, jako dnes každému jinému projednávání hospodářských i kulturně politických otázek, velmi prospěly výsledky XX. sjezdu KSSS, jimiž jsme se zabývali i na desetiminutovkách i na školení. XX. sjezd i nám musejníkům ukázal v mnohém cestu kupředu. Proto se jím také zabýval ve svém úvodním projevu krajský inspektor s. Oldřich Z e m a n, který zvláště ukázal, jak se nám po XX. sjezdu KSSS rodí nová kvalita práce. Nám v naší práci musí jít především o domyšlení a pomoc v uskutečňování kulturní revoluce, již právě my v museích můžeme vydatně pomáhat svými specifickými prostředky, které nemá žádná jiná instituce. S tím souvisí i otázky správné musejní interpretace a presentace úlohy lidu a vynikajících osobností, ale i zabránění nesprávnému chápání a vulgarisaci této otázky v musejních expozicích. V této souvislosti je třeba si hluboce promyslet i podstatu nář. kultury a kulturního dědictví a jejich souvislost s proletářským internacionalismem. Museum musí učit lid svými prostředky rozumět národní hrdosti i socialistickému bratrství, musí učit lidi chápat pravdu i krásu a učit je vyhledávat a po nich toužit a tak pomáhat šířit novou, socialistickou morálku tím, že nic nebude zamlčovat, ale bude věci pravdivě vykládat s hlediska marxistické filosofie.

Otázky zde nahozené probral podrobně dr J. K a n y z a ve výkladu „Úloha lidu a osobnosti v dějinách“ a při tom upozornil, jak je toho třeba využívat v expozicích. Po diskusi o obou těchto referátech následoval rozbor opavských thesů, který podali s. E. F u h r m a n z OVM v Šumperku (*O přípravě expozic*), V. B u r i a n z KVM v Olomouci (*Konservace a příprava musejního materiálu pro expozice*), dr Jos. S k u t i l z KVM v Olomouci (*Osvětové poslání vlastivědných museí*) a Vil. K r m n í č e k z OVM v Jeseníku (*Příležitostné výstavy*).

Bohatá diskuse k dopoledním i odpoledním referátům (celkem 19 diskusních příspěvků) byla na závěr shrnuta do této resoluce, jež byla odeslána Svazu českých museí v Praze:

„Musejní pracovníci kraje Olomouckého, shromáždění na svém čtvrtletním aktivu dne 26. dubna 1956 v Olomouci, projednali po úvodních referátech krajského inspektora s. Oldřicha Z e m a n a : „Význam XX. sjezdu KSSS pro musejní práci“ a dr Jar. K a n y z y „O úloze lidu a osobnosti v dějinách“, opavské these a došli k tomuto názoru:

Je naprosto správné, že se opavský sjezd zaměřil především na otázku budování expozic vlastivědných museí. K tomu však je třeba

1. Prohloubit obsahově i methodicky na základě nových poznatků, vyplývajících z XX. sjezdu KSSS základní referát (*O přípravě expozic*) a projednat jej v souvislosti s referátem čtvrtým (*Příležitostné výstavy*).

2. Probírání otázek preparace a konservace bez praktických návodů v tak velkém shromáždění, jako je celostátní sjezd, by nebylo účelné. Protože však je to úsek velmi důležitý, doporučujeme Svazu museí, aby projednal s musejním odborem ministerstva kultury řádné školení krajských preparátorů a konservátorů. V Krajských museích pak nechť jsou zřízeny preparátorské a konservátorské dílny pro základní školení pracovníků okresních vlastivědných museí. Náročnější práce je třeba provádět v krajských museích. Práce pak zvláště choulostivé v celostátních ústavech.

3. Otázku osvětového využití musejních expozic a výstav je třeba v tomto období musejní práce v první musejní pětiletce probírat v souvislosti a ve vztahu k budování expozic.

4. Je třeba stanovit základní zásady při budování jednotné sítě museí a vycházet z požadavku, že pro ozdravení našeho musejnictví je třeba řádně vybudovat především Krajská vlastivědná musea jako regionální vědecké ústavy a jako krajská dokumentační a methodická střediska pro musejní práci v krajích a v souvislosti s tím projednat otázky regionální vědecké práce a systemisace v krajských museích, neboť honorování práce vědeckých pracovníků v krajských museích je v hrubém nepoměru k honorování práce na jiných vědeckých pracovištích a ve státních museích, pracujících na stejných úkolech.

5. Po připomínkách k navrhovaným referátům pro opavský sjezd musejní rada Svazu českých museí projedná jejich výsledky z tisku i z krajských musejních aktivů a pověří vypracováním základních referátů schopné pracovníky a určí i vedoucí pracovníky kroužků, kterým budou dány všechny prodiskutované materiály a připomínky k nim, aby tito ovládali celkovou problematiku a neutopili se při řízení kroužků v detailech bez zřetel k celku.

6. Žádáme, aby Svaz museí zařadil na program opavského sjezdu projednání odpovědným zástupcem ministerstva kultury otázky publikačních možností regionálně vědeckých a popularisujících prací jako další a velmi potřebné využití vědecké práce našich museí.

7. Práci v kroužcích je třeba věnovat jeden celý den, aby tak sjezd mohl důkladně a do hloubky probrat základní musejnické problémy první musejní pětiletky.

Máme zato, že takovýmto projednáváním musejní problematiky stane se celostátní sjezd musejních pracovníků v Opavě začátkem nové a úspěšné cesty našeho musejnictví.